აჭარის განათლების, კულტურისა და სპორტის სამინისტრო

ბათუმის არქეოლოგიური მუზეუმი

გურამ ჩხატარაშვილი

აჭარა ქვის ხანაში

კატალოგი

ბათუმი
2017

MINISTRY OF EDUCATION, CULTURE AND SPORT OF AJARA

BATUMI ARCHAEOLOGICAL MUSEUM

GURAM CHKHATARASHVILI

AJARA IN STONE AGE

CATALOGUE

BATUMI

2017

UDC(უაკ) 94(479.223)
ჩ-968

© გურამ ჩხატარაშვილი

აჭარა ქვის ხანაში

რედაქტორი: ნ. სურმანიძე

ფოტო და კომპ. უზრუნველყოფა: გ. დუმბაძე, მ. უზუნაძე

ინგლისურის თარგმანი: ქ. დავითაშვილი

დაიბეჭდა: შპს „პრინტჯეო"
თბილისი, ბუდაპეშტის ქ. №11

ISBN 978-9941-8-0036-8

© GURAM CHKHATARASHVILI

AJARA IN STONE AGE

EDIT: SURMANIDZE N.

PHOTOS AND COMPUTER SERVICE: DUMBADZE G. UZUNADZE M.

ENGLISH TRANSLATION: DAVITASHVILI K.

PRINTED IN GEORGIA
BY "PRINTGEO" LTD
№ 11 Budapest street, Tbilisi

საქართველო მდიდარი წარსულის მქონე ქვეყანაა. იგი ექცევა ანთროპოგენეზის არეალში. უახლესი აღმოჩენებით დასტურდება, რომ დაახლ. 1.7–1.8 მილიონი წლის წინათ აფრიკიდან ლევანტური დერეფნის გავლით დმანისში შემოღწეულმა ჰომო გეორგიკუსებმა ჩვენი ქვეყანა აქცია ევრაზიაში ადამიანთა განსახლების უძველეს კერად.

კიდევ უფრო მდიდარია საქართველო მომდევნო ეპოქების, კერძოდ, პალეოლითური ძეგლებით. აშელისა და მუსტიეს ეპოქის ასეულობით ნაკვალევია მიკვლეული. მკვლევართა მიერ გამოყოფილია ექვსი ძირითადი რეგიონი – თანამედროვე აფხაზეთის ტერიტორია, რიონ–ყვირილას აუზი, ისტორიული ქვემო ქართლი, შიდა ქართლი, იორ–ალაზნის ორმდინარეთი და ჯავახეთის ზეგანი. ამათ რიცხვს დაემატა აჭარის მაღალმთიანეთში აღმოჩენილი აშელური ხანით დათარიღებული ძეგლი.

Georgia is a country, that has rich past. It is situated on the territory, which was included in the area of anthropogenesis. Georgia is the oldest location in Eurasia, where the hominids had settled down. The fact is connected to Homo Georgicus, who entered Georgia from Africa through the Levantine corridor about 1.7-1.8 million years ago, which is proven by the latest research.

Georgia is even richer in the sites of the following epochs. In particular, the paleolitic epochs – by the Acheulian and Moustierian periods are dated about a hundred traces. The researchers have ellocated six main regions: the territory of the present-day Aphkhazia, the delta of the Rion-Kvirila rivers, the historic Kvemo (lower) Kartli, Shida (inner) Kartli, the land between the rivers Ior and Alazani and the Javakheti mountain. In addition to these regions, we should mention a newly discovered site in the mountainous Ajara, dated by the Acheulian period.

1. ხელცული

ჯავახეთი, ჭიქიანის მთა, ძვ.წ. 1,5 მლნ-100 ათასი წელი

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

ბაზალტი, ცალი მხარე დაფარულია ყავისფერი პატინით, ნუშისებრი ფორმის, ზედაპირი ამობურცულია, ყუა გამოყოფილია, სამუშაო პირი დაბლაგვებულია, ეტყობა ხანგრძლივი გამოყენების კვალი, 18X10,5 სმ.

ლიტერატურა: ქვეყნდება პირველად.

1. HAND AXE

JAVAKHETI, THE CHIKIANI MOUNTAIN, 1,5 MILLION-100 MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Basalt, covered with brown patina on one side, almond-like shape, the surface is bulging, covered with thick facets, the base is distinguished, the working edge is blunted, the traces of usage are visible, 18x10,5 cm.

Sources: published for the first time.

2. ᲮᲔᲚᲪᲣᲚᲘ

ᲯᲐᲕᲐᲮᲔᲗᲘ, ᲐᲓᲘᲒᲔᲜᲘ, ᲤᲔᲠᲡᲐᲗᲘᲡ ᲞᲚᲐᲢᲝ, ᲫᲕ.Წ. 1,5 ᲛᲚᲜ-100 ᲐᲗᲐᲡᲘ ᲬᲔᲚᲘ

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

რიყის ქვა, მონაცრისფრო, დაფარულია მოზრდილი ფაცეტებით, ზედაპირის ორივე მხარე ამობურცულია, სამუშაო პირი ოვალური, ეტყობა გამოყენების კვალი, 14X9,5 სმ.

ლიტერატურა: ქვეყნდება პირველად.

2. HAND AXE

JAVAKHETI, ADIGENI, THE PHERSATI PLATEAU, 1,5 MILLION-100 MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Cobble-stone, greyish, covered with thick facets, the both sides are bulging, the working edge is oval, the traces of usage are visible, 14x9,5 cm.

Sources: published for the first time.

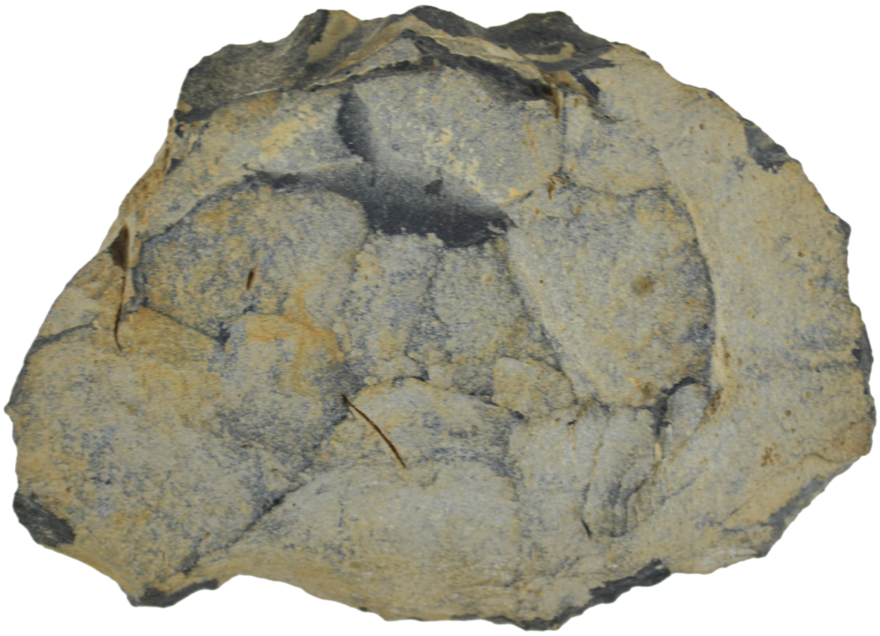

3. საჩეხი იარაღი

ჯავახეთი, ადიგენი, ფერსათის პლატო, ძვ.წ. 1,5 მლნ-100 ათასი წელი

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

ბაზალტი, მოზრდილი, ზედაპირი დაფარულია მსხვილი ფაცეტებით, სამუშაო პირი სწორი და ფართოა, ეტყობა გამოყენების კვალი, 13,5X10 სმ.

ლიტერატურა: ქვეყნდება პირველად.

3. THE CHOPPING TOOL

JAVAKHETI, ADIGENI, THE PHERSATI PLATEAU, 1,5 MILLION-100 MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Basalt, large, the surface is covered with thick facets, the working edge is straight and wide, the traces of usage are visible, 13,5x10 cm.

Sources: published for the first time.

4. საჩეხი იარაღი

ჯავახეთი, ადიგენი, ფერსათის პლატო, ძვ.წ. 1,5 მლნ-100 ათასი წელი

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

რიყის ქვა, დისკოსებური ფორმის, ცალი მხარე გლუვი და დაუმუშავებელია, ეტყობა გამოყენების კვალი, 11X9,5 სმ.

ლიტერატურა: ქვეყნდება პირველად.

4. THE CHOPPING TOOL

JAVAKHETI, ADIGENI, THE PHERSATI PLATEAU, 1,5 MILLION-100 MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Cobble-stone, disco-like shaped, one side is smooth and not worked on, the traces of usage are visible, 11x9,5 cm.

Sources: published for the first time.

2002 წ. ივლის–აგვისტოში არსიანის ქედის გავაკებულ თხემზე, ხულოს რაიონის საზაფხულო საძოვრებზე პროფ. გ. გრიგოლიას მიერ დაზვერვების შედეგად კურორტ ბეშუმთან ახლოს, ბულულას სერზე (2000–2200 მ) აღმოჩნდა ქვედა პალეოლითის საინტერესო არტეფაქტები. მათ რიცხვს განეკუთვნება: ნუკლეუსები, რეტუშირებული საჩეხი იარაღი, სახოკი, ანატკეცი, დაკბილული ზურგიანი დანა და სხვ. სათანადო პარალელების მიხედვით ძეგლი აშელის ხანის მეორე ნახევრითაა დათარიღებული (ძვ.წ. 300–200 ათასი წელი). იგი მიჩნეულია მონადირეთა სეზონურ სადგომად.

During the July-August of 2002, on the plain top of the Arsiani Ridge, on the summer pastures of the Khulo region, Lower Paleolithic interesting artifacts were found on the Bulula hill, (2000-2200 m), near the Beshumi resort, as a result of the survey by professor G. Grigolia. Among them are: core, retouched chopping tool, a scraper, a flake, a denticulated backed knife etc. According to the certain parallels, the site is dated by the second half of the Acheulean period (300-200 thousand years BC). It is considered to be a seasonal site.

5. ᲜᲣᲙᲚᲔᲣᲡ–ᲡᲐᲮᲝᲙᲘ

ᲑᲔᲨᲣᲛᲘ, ᲐᲓᲒᲘᲚᲘ ᲑᲣᲚᲣᲚᲐᲡ ᲡᲔᲠᲘ, ᲫᲕ.Ჿ. 300–200 ᲐᲗᲐᲡᲘ ᲬᲔᲚᲘ

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

ბაზალტი, ერთფუძიანი, შემორჩენილია ორი ფართო ატკეცის კვალი, ცალი გვერდი ზურგის მხრიდან მთელს სიგრძეზე რეტუშით არის გაფორმებული, რაც იმის მანიშნებელია, რომ ეს უკანასკნელი ნუკლეუსად ბოლომდე გამოყენების შემდეგ სახოკის დანიშნულების იარაღად უქცევიათ, 8,5X9,5სმ.

ლიტერატურა: გრიგოლია, 2002: 9, I/1.

5. CORE-TOOL

BESHUMI, THE BULULA HILL DWELLING, 300-200 MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

The tool is made of basalt alt, has one base, the traces of two wide flakes are preserved, one side from the exterior is retouched on the whole length, which shows, that the tool, after being fully used as a core, acquired the function of the scraper. 8,5x9,5 cm

Sources: Grigolia, 2002: 9, I/1.

6. საჩეხი იარაღი

ბეშუმი, ადგილი ბულულას სერი, ძვ.წ. 300-200 ათასი წელი

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

ანდეზიტი, დამზადებულია სამკუთხა მოყვანილობის ანატკეცზე, პატინიზებული, სამუშაო პირი ფართოდ მორკალული, გაფორმებულია ციცაბო, უხეში რეტუშით, იარაღის ზურგი უსწორმასწოროა და ნაწილობრივ კაჭრის ქერქი ფარავს, 10,5X9 სმ.

ლიტერატურა: გრიგოლია, 2002: 9, I/2.

6. CHOPPING TOOL

BESHUMI, THE BULULA HILL DWELLING, 300-200 MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Andesite, made on a triangular-shaped flake, patinised, the working edge is wide and arced, the retouch is steep and rough, the dorsal surface of the tool is denticulated and partly covered by the natural cork, 10,5×9 cm.

Sources: Grigolia, 2002: 9, I/2.

7. ანატკეცი

ბეშუმი, ადგილი ბულულას სერი, ძვ.წ. 300-200 ათასი წელი

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

ბაზალტი, შავი ფერის, ორფერდა, აქვს დარტყმის მოედანი და ატკეცის ბურცობი, ერთ–ერთი სიგრძივი გვერდი რეტუ–შირებულია, მეორე გვერდი გადამტვრეულია და მასზე შექმნილია თითის საყრდენი სიბრტყე, 8X4 სმ.

ლიტერატურა: გრიგოლია, 2002: 9, I/3.

7. FLAKE

BESHUMI, THE BULULA HILL DWELLING, 300-200 MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

The tool is made of the black basalt, it has two anks, has the striking platform and the bulb of percussion, one of the lenghtwise sides has been retouched, the other side was broken and the plane for proping the finger has been created on it, 8×4 cm.

Sources: Grigolia, 2002: 9, I/3.

8. ზურგიანი დანა

ბეშუმი, ადგილი ბულულას სერი, ძვ.წ. 300-200 ათასი წელი

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

ბაზალტი, დამზადებულია ანატკეცზე, მორკალული სიგრძივი გვერდი კაჭრის ქერქითაა დაფარული, მოპირდაპირე სწორი გვერდი ხმარების შედეგად დაკბილულია, 5,5X4 სმ.

ლიტერატურა: გრიგოლია, 2002: 9, I/4.

8. BACKED KNIFE

BESHUMI, THE BULULA HILL DWELLING, 300-200 MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Basalt, made on a flake, the arced lengthwise side is covered by the natural cork, the opposite side has been denticulated by usage, 5,5×4 cm.

Sources: Grigolia, 2002: 9, I/4.

9. სახოკი

ბეშუმი, ადგილი ბულულას სერი, ძვ.წ. 300-200 ათასი წელი

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

დამზადებულია ბაზალტის ანატკეცზე, ერთი გვერდი ციცაბო რეტუშითაა გაფორმებული, 5X4,8 სმ.

ლიტერატურა: გრიგოლია, 2002: 9, I/5.

9. SCRAPER

BESHUMI, THE BULULA HILL DWELLING, 300-200 MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Made on a basalt flake, one side has a streep retouch on it, 5×4,8 cm.

Sources: Grigolia, 2002: 9, I/5.

10. ნუკლეუსი

ბეშუმი, ადგილი ბულულას სერი, ძვ.წ. 300-200 ათასი წელი

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

ანდეზიტი, დისკოსებური, ორმხრივი, ბოლომდე უტილიზებული, ალაგ-ალაგ შეინიშნება რეტუშის კვალი, არაა გამორიცხული მისი სახოკად გამოყენება, 6X5 სმ.

ლიტერატურა: გრიგოლია, 2002: 9, I/6.

10. CORE

BESHUMI, THE BULULA HILL DWELLING, 300-200 MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Andesite, discoic, two-flanked, fully utilised, the traces of retouch are visible in some places. It's not excluded, that it could have been used as scraper, 6x5 cm

Sources: Grigolia, 2002: 9, I/6.

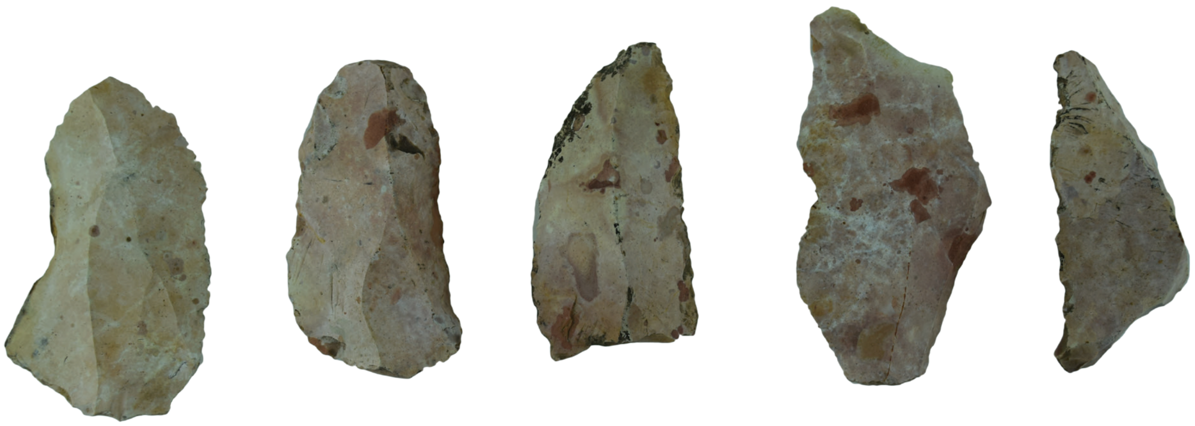

11. დამუშავებული ანატკეცი (5 ც.)

ჭიათურა, კაცხი, ძვ.წ. 100–40/35 ათასი წელი

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

კაჟი, მოყავისფრო–მოთეთრო, ორფერდა, პატინიზებული, გვერდები რეტუშით დამუშავებული, ორ მათგანს წვერი აქვს გამოყვანილი, შესაძლებელია წვეტანები იყოს. ეტყობათ გამოყენების კვალი, უმეტეს მათგანზე შემორჩენილია დარტყმის მოედანი და ატკეცის ბურცობი, შეინიშნება მუცლის მხარეს ზედაპირის ტალღები.

ლიტერატურა: ქვეყნდება პირველად.

11. WORKED FLAKE (5 PIECES)

CHIATURA, KATSKHI, 100-40/35 MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Flint, brownish-whitish, two-flanked, patinised, the sides are retouched, two of them have processed point, they could have been as point. They traces of usage are visible, most of them have the striking platform and the bulb of percussion preserved, the surface waves are visible on the interior side.

Sources: published for the first time.

12. ᲜᲣᲙᲚᲔᲣᲡᲘ (10 Ც.)

ᲭᲘᲐᲗᲣᲠᲐ, ᲙᲐᲪᲮᲘ, ᲫᲕ.Წ. 100–40/35 ᲐᲗᲐᲡᲘ ᲬᲔᲚᲘ

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

კაჟი, სხვადასხვა ფერის, ზოგიერთი მათგანი პრიზმისებრი, ხოლო ნაწილი კონუსისებრი მოყვანილობის, გვერდებზე ჩანს ლამელების და ანატკეცების ატკეცის ნიშნები, ზოგიერთ მათგანზე შემორჩენილია კაჭრის ბუნებრივი ქერქი.

ლიტერატურა: ქვეყნდება პირველად.

12. CORE (10 PIECES)

CHIATURA, KATSKHI, 100-40/35 MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Flint, different colors, some of them have prismatic shape, the others – conical shape. The traces of flaking blades and flakes are visible on the sides, some of them have the natural cork of the cork preserved.

Sources: published for the first time.

13. ლამელა (6 ც.)

ჭიათურა, ძუძუანას მღვიმე, ძვ.წ. 40/35-12 ათასი წელი

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

კაჟი, მუქი წითელი ფერი, სწორი დანისებრი ფორმის, ძირითადად ორფერდაა, უმეტეს მათგანზე შემორჩენილია დარტყმის მოედანი და ატკეცის ბურცობი, ჩანს ტალღისებრი ზედაპირი, ზოგიერთი მათგანის გვერდებს მიუყვება წვრილი რეტუში, შესაძლებელია მათი გამოყენება საჭრისად და საფხეკად.

ლიტერატურა: ქვეყნდება პირველად.

13. BLADE (6 PIECES)

CHIATURA, DZUDZUANA CAVE, 40/35-12 MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Flint, dark red, the knife-like straight shape, most of them have the striking platform and the bulb of percussion preserved, the waved surface is visible, some of them have narrow retouch on the sides, they could had been used as a burin and an end-scraper.

Sources: published for the first time.

14. საფხეკი (8 ც.)

ჭიათურა, ძუძუანას მღვიმე, ძვ.წ. 40/35-12 ათასი წელი

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

კაჟი, სხვადასხვა ფერის, ძირითდად დამზადებულია ანატკეცებზე, სამუშაო პირი ოვალური, ბევრ მათგანზე ჩანს დარტყმის მოედანი, ეტყობა ხანგრძლივი გამოყენების კვალი.

ლიტერატურა: ქვეყნდება პირველად.

14. END-SCRAPER (8 PIECES)

CHIATURA, DZUDZUANA CAVE, 40/35-12 MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Flint, different colors, mainly made on flakes, the working edge is oval, many of them have the striking platform visible, the traces of long usage can also be seen.

Sources: published for the first time.

15. ნუკლეუსი (7 ც.)

ჭიათურა, ძუძუანას მღვიმე, ძვ.წ. 40/35-12 ათასი წელი

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

კაჟი, სხვადასხვა ზომის, მოთეთრო-მოყავისფრო, პირველადი ნუკლეუსები, ერთი ნაწილის მოზრდილი ზედაპირი კაჭრის ბუნებრივი ქერქითაა დაფარული, სხვათა ზედაპირზე ჩანს ნეგატივები.

ლიტერატურა: ქვეყნდება პირველად.

15. CORE (7 PIECES)

CHIATURA, DZUDZUANA CAVE, 40/35-12 MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Flint, different sizes, whitish-brownish, prime cores, a part of them has a large part of the surface covered by the natural cork of the core, on the surfaces of the others the negatives are visible.

Sources: published for the first time.

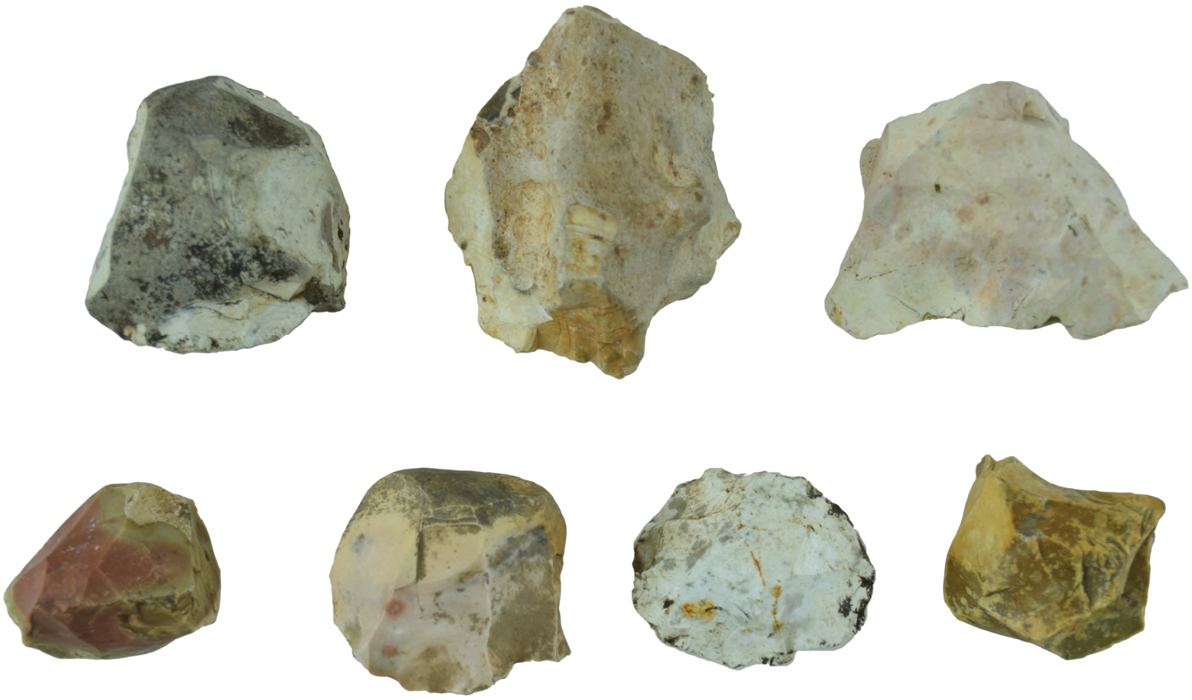

16. ლამელისებრი ანატკეცი

ჭიათურა, ძუძუანას მღვიმე, ძვ.წ. 40/35–12 ათასი წელი

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

კაჟი, ორფერდა, ყვითელი, მოზრდილი, ცალ მხარეს ნაწილობრივ შემორჩენილი აქვს კაჭარი, გვერდები რეტუშირებული, 9X3,5 სმ.

ლიტერატურა: ქვეყნდება პირველად.

16. BLADE-LIKE FLAKE

CHIATURA, DZUDZUANA CAVE, 40/35-12 MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Flint, two-flanked, yellow, large, on one side the core is partly preserved, the sides are retouched, 9×3,5cm.

Sources: published for the first time.

17. ანატკეცი

ჭიათურა, ძუძუანას მღვიმე, ძვ.წ. 40/35–12 ათასი წელი

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

კაჟი, თეთრი, ორფერდა, ცალი ფერდი მთლიანად დაფარულია კაჭრით, აქვს დარტყმის მოედანი და ატკეცის ბურცობი, ჩანს ზედაპირის ტალღები, ორივე გვერდი რეტუშირებულია, 6X3,5 სმ.

ლიტერატურა: ქვეყნდება პირველად.

17. FLAKE

CHIATURA, DZUDZUANA CAVE, 40/35-12 MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Flint, white, two-flanked, one side is completely covered by core, it has the striking platform and the bulb of percussion, the surface waves are visible, both sides are retouched, 6×3,5cm.

Sources: published for the first time.

18. წვეტანა (4 ც.)

ჭიათურა, ძუძუანას მღვიმე, ძვ.წ. 40/35-12 ათასი წელი

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

კაჟი, მუქი და ღია ყავისფერი, დამზადებულია ანატკეცებზე, სამუშაო პირი გამოყოფილი აქვს რეტუშით, უმეტეს მათგანზე შემორჩენილია დარტყმის მოედანი და ატკეცის ბურცობი, ცალი ფერდი ფაცეტებითაა დაფარული, კიდეები რეტუშირებული

ლიტერატურა: ქვეყნდება პირველად.

18. POINT (4 PIECES)

CHIATURA, DZUDZUANA CAVE, 40/35-12 MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Flint, dark and light brown, made on flakes, the working edge has been created by retouching, most of them have the striking platform and the bulb of percussion preserved, one flank is covered by facetes, the edges are retouched.

Sources: published for the first time.

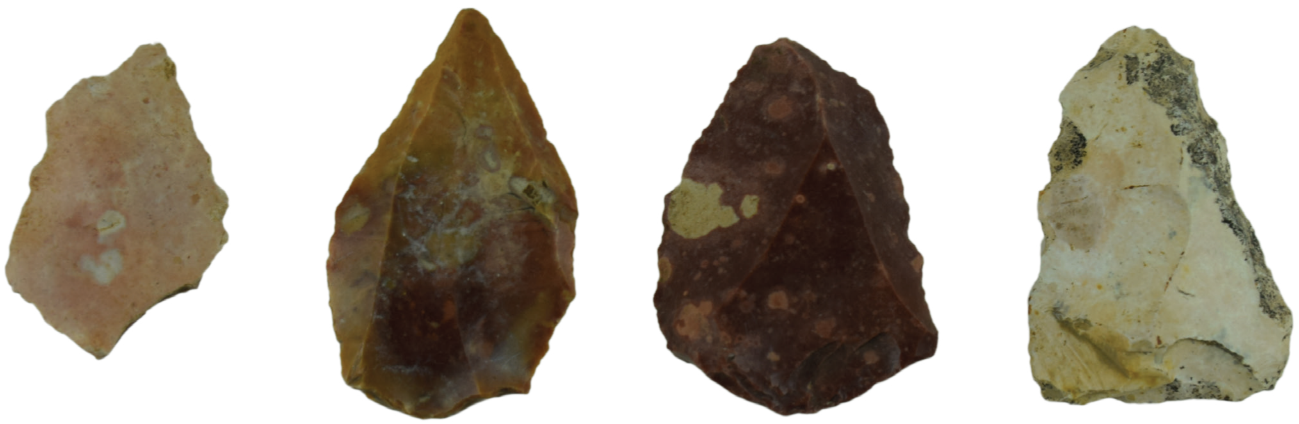

დასავლეთ ამიერკავკასია, მათ შორის აჭარაც განეკუთვნება მსოფლიო ცივილიზაციის იმ კერათა რიცხვს, სადაც პირველად დაიწყო მითვისებითი მეურნეობიდან (შემგროვებლობა, თევზჭერა, ნადირობა) მწარმოებლურ მეურნეობაზე (მიწათმოქმედება, მესაქონლეობა, მეთუნეობა, ფეიქრობა) გადასვლა. ნოვატორული ცვლილებები მოხდა ქვის იარაღების დამზადების ტექნოლოგიაშიც – გახეხვა, გაპრიალება, გახვრეტა და ა.შ.

აჭარის ტერიტორიაზე აღმოჩენილ გვიანმეზოლითურ–ადრენეოლითურ ძეგლებს განეკუთვნება ხუცუბანი, სოფ. ქობულეთი, კოხი, ჯიხანჯური, ჩოლოქი, მაკვანეთი, კვირიკე, სახალვაშო, ჩაისუბანი (ორთაბათუმი), ჩაქვის ჩაისუბანი, ბეშუმი, ყიშლა და ა.შ. ყველა მათგანი წარმოადგენს ღია ტიპის ნამოსახლარს. ამ ეპოქის სადგომები აღმოჩენილია როგორც ზღვისპირა გორაკ–ბორცვოვან ზოლში, ასევე აჭარის მთიანეთსა და სუბალპურ ზონაში.

სოფ. ქობულეთისა და აჭარის სხვა ძეგლების მიხედვით დასტურდება, რომ აქაურ მკვიდრთათვის საქმიანობის უმთავრეს დარგს წარმოადგენს ნადირობა, შემგროვებლობა და თევზჭერა. პარალელურად შეიქმნა პირობები რევოლუციური ძვრებისათვის როგორც სამეურნეო საქმიანობის, ასევე იარაღთა დამზადების ტექნოლოგიაში. ეს შესანიშნავად ჩანს განვითარებული გვიანნეოლითური ნამოსახლარების მიხედვით.

The western part of South Caucasus, Ajara among them, is one of the first locations among the civilizations worldwide, where the proccess of transformation began from the foraging economy (gathering, fishing, hunting) to the producing economy (agriculture, farming, ceramic-making, sewing.) The technology of stone tool making also experiences some innovative changes – polishing, rubbing, piercing and etc.

There have been Late-Mesolithic – Early Neolithic sites discovered on the territory of Ajara, among them: Khutsubani, the Kobuleti village, Kokhi, Jikhandjuri, Choloki, Makvaneti, Kvirike, Sakhalvasho, Chaisubani (Ortabatumi), the Chaisubani of Chakvi, Beshumi, Kishla and so on. Each of them is an open air-sites. The sites of this period have been found both on the hilly seaside, on the Subalpine zone and the mountainous Ajara.

It was proved according to the Kobuleti village and the other sites of Ajara, that hunting, gathering and fishing used to be the main fields of economy for the local population. Meanwhile the conditions became suitable for the revolutionary changes both in the economy and the tool making technology. It is remarkably visible by the Late Neolithic sites.

სოფ. ქობულეთის ნამოსახლარზე დახურული ტიპის წყალსადენიც აღმოჩნდა, რომელსაც პარალელი არ ეძებნება. წყლის ერთი არხი ძეგლს აღმოსავლეთით ჩამოუდის, ხოლო მეორე – დასავლეთით. წყალსადენების გამართვა საინტერესოდაა გადაწყვეტილი: ოდნავ დაქანებულ ფერდობზე წითელ თიხებში ამოჭრილი იყო 12–14 სმ სიღრმისა და 10–12 სმ სიგანის არხი, რომლის ორივე კიდეზე ჩაწყობილი იყო ბრტყელი, მეტ–ნაკლებად თანაბარი ზომის რიყის ქვები. წყალსადენი ზემოდანაც გადახურული იყო ბრტყელი ქვებით.

A closed-type water-line was also discovered on the Kobuleti site and no parallels have been found for it. One of the water-pipes is situated alongside the eastern part of the site, while the other – alongside the western part. The construction of the water-lines is solved in an interesting way: there was a channel of 12-14 cm depth and 10-12 cm width cut into the red clay on the slightly inclined downhill. On its both sides the more or less same size flat cobble stones were arranged. The water-line was also covered with flat stones.

19. ანატკეცი

სოფ. ქობულეთი, ძვ.წ. IX–VIII ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში
ობსიდიანი, შავი, მოზრდილი, გვერდებმომრგვალებული სამკუთხა ფორმის, ჩანს ატკეცის ნიშნები, აქვს დარტყმის მოედანი და ატკეცის ბურცობი, მეორე გვერდზე შემორჩენილია ადრინდელი ანატკეცების კონფიგურაციები, რეტუშირებულია, 5,2X3,4 სმ

ლიტერატურა: გოგიტიძე, 1978, XXV/7.

19. FLAKE

THE KOBULETI VILLAGE, THE 9TH-8TH MILLENNIA BC.

Stored at the Batumi Archaeological Museum
Obsidian, black, massive, the shape of an angle-rounded triangle, the flaking traces are visible, has the striking platform and the bulb of percussion, the configurations of the earlier flakes are preserved on the other side, retouched, 5,2×3,4cm.

Sources: Gogitidze, 1978, XXV/7.

20. საჭრისი

სოფ. ქობულეთი, ძვ.წ. IX–VIII ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

ობსიდიანი, შავი ფერის, ცალმხრივია, თავი ირიბად აქვს დამუშავებული, ცალ გვერდზე აქვს სასაჭრისე წახნაგი, 8,2X3,0 სმ

ლიტერატურა: გოგიტიძე, 1978, XXIX/14.

20. BURIN

THE KOBULETI VILLAGE, THE 9TH-8TH MILLENNIA BC.

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Obsidian, black, one flanked, the head is indirectly worked-upon, on one side there is the cutting edge, 8,2×3,0 cm.

Sources: Gogitidze, 1978, XXIX/14.

21. გვერდამოღარული ანატკეცი

სოფ. ქობულეთი, ძვ.წ. IX–VIII ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

ობსიდიანი, შავი, აქვს დარტყმის მოედანი და ნაწილობრივ ჩანს ატკეცის ბურცობი, ზურგის მხარე მთლიანად არის დაფარული სხვადასხვა ზომის ნეგატივებით, აქვს ღრმა ამონაღარი მუცლის მხრიდან, 5,1X3,9 სმ.

ლიტერატურა: გოგიტიძე, 2008, 27/3.

21. NOTCHED FLAKE

THE KOBULETI VILLAGE, THE 9TH-8TH MILLENNIA BC.

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Obsidian, black, has the striking platform and the partly visible bulb of percussion, the dorsal surface is fully covered by the negatives of different sizes, has a deep notch on the ventral surface, 5,1×3,9 cm.

Sources: Gogitidze, 2008, 27/3.

22. სახოკი

სოფ. ქობულეთი, ძვ.წ. IX-VIII ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

ობსიდიანი, შავი, მოზრდილი ანატკეცი, აქვს საგანგებოდ გამოყვანილი დარტყმის მოედანი და ატკეცის ბურცობი შესწორებულია, ზურგის მხარე მთლიანად დაფარულია ქერქით, ცალი გვერდი რეტუშირებულია მთელს სიგრძეზე მუცლის მხრიდან, 8X5,5 სმ.

ლიტერატურა: გოგიტიძე, 2008, 59/1.

22. SCRAPER

THE KOBULETI VILLAGE, THE 9TH-8TH MILLENNIA BC.

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Obsidian, black, massive flake, has the specially created striking platform and the straightened bulb of percussion, the dorsal surface is completely covered by the natural cork, one side is retouched on the whole length from the ventral side, 8×5,5 cm.

Sources: Gogitidze, 2008, 59/1.

23. დაკბილული იარაღი

სოფ. ქობულეთი, ძვ.წ. IX–VIII ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

კაჟი, დამზადებულია ყავისფერ ანატკეცზე, მასიური, აქვს დარტყმის მოედანი და ნაწილობრივ შემორჩენილია ატკეცის ბურცობი, ჩანს ტალღები, ზურგის მხარეს აქვს სამი არაპროპორციულად საგანგებოდ გამოყვანილი კბილი, ბოლო რეტუშირებულია. 4,7X4,1 სმ

ლიტერატურა: გოგიტიძე, 1978, XXXVII/11.

23. DENTICULATED TOOL

THE KOBULETI VILLAGE, THE 9TH-8TH MILLENNIA BC.

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Flint, made on a brown flake, massive, has the striking platform and the partly preserved bulb of percussion, the waves are visible, three notches have been speciall made on the dorsal surtface, the edge is retouched, 4,7×4,1 cm.

Sources: Gogitidze, 1978, XXXVII/11.

24. ნუკლეუსი

სოფ. ქობულეთი, ძვ.წ. IX-VIII ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

კაჟი, ფანქრისებრი, მოყავისფრო–მოყვითალო ფერი, ერთ-ფუძიანია, გვერდებზე ჩანს სწორი მიკროლამელების ატკეცის კვალი, ბოლომდეა უტილიზებული, სიმაღლე – 3,5 სმ.

ლიტერატურა: გოგიტიძე, 2008, 47/1.

25. ნუკლეუსი

სოფ. ქობულეთი, ძვ.წ. IX-VIII ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

კაჟი, ფანქრისებრი, მოთეთრო–მოვარდისფრო, გვერ-დებზე ჩანს სწორი მიკროლამელების ატკეცის ნიშნები, ბოლომდეა უტილიზებული, სიმაღლე – 4 სმ.

ლიტერატურა: გოგიტიძე, 2008, 25/4.

24. CORE

THE KOBULETI VILLAGE, THE 9TH-8TH MILLENNIA BC.

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Flint, the tool is pencil-like, brownish-yellowish, one-flanked, the traces of flaking the straight bladelets are visible on the side, fully utilised, h - 3,5 cm.

Sources: Gogitidze, 2008, 47/1.

25. CORE

THE KOBULETI VILLAGE, THE 9TH - 8TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Flint, Pencil-like, whitish-pinkish, the traces of flaking straight bladelets are visible on the sides, fully utilized, h - 4 cm.

Sources: Gogitidze, 2008, 25/4.

26. საფხეკი

სოფ. ქობულეთი, ძვ.წ. IX–VIII ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

კაჟი, მოყავისფრო ანატკეცი, ზურგის მხარეს ალაგ-ალაგ შეინიშნება ატკეცის კვალი, სამუშაო პირი რეტუშირებულია ზურგის მხრიდან მთელს სიგრძეზე. დიამ. 3,8 სმ

ლიტერატურა: გოგიტიძე, 2008, 44/19.

26. END-SCRAPER

THE KOBULETI VILLAGE, THE 9TH-8TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Flint, the brownish flake, the flaking traces are visible on some places on the dorsal surface, the working edge is retouched from the dorsal part on the whole length, diameter 3,8 cm.

Sources: Gogitidze, 2008, 44/19.

27. საფხეკი (4 ც.)

სოფ. ქობულეთი, ძვ.წ. IX–VIII ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

ობსიდიანი, დამზადებულია ანატკეცზე, ზოგიერთ მათგანზე იკვეთება დარტყმის მოედანი და ატკეცის ბურცობი, რეტუშირებულია ზურგის მხრიდან, მუცლის მხარეს ჩანს ზედაპირის ტალღები, სამუშაო პირი მთელ სიგრძეზე გაუყვება, ეტყობა გამოყენების კვალი

ლიტერატურა: გოგიტიძე, 2008, 54/2.

27. ENDSCRAPER (4 PIECES)

THE KOBULETI VILLAGE, THE 9TH-8TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Obsidian, made on a flake, the striking platform and the bulb of percussion are visible on some of them. Retouched from the dorsal surface, the surface waves are visible on the ventral surface, the working edge is situated on the whole lenght, the traces of usage are visible.

Sources: Gogitidze, 2008, 54/2.

28. საფხეკი (3 ც.)
სოფ. ქობულეთი, ძვ.წ. IX–VIII ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში
კაჟი, მუქი წითელი და ნაცრისფერი, ერთი მათგანი დამზადებულია მასიურ ლამელისებურ ანატკეცზე, აქვს დარტყმის მოედანი და ატკეცის ბურცობი, ზურგის მხარეს ჩანს ატკეცის ნიშნები, სამუშაო პირი ოვალურია, დანარჩენი ფრჩხილისებრი ფორმისაა, სამუშაო პირი მრგვალია, ეტყობა გამოყენების კვალი.
ლიტერატურა: გოგიტიძე, 1978, XXXVI/4.

28. END-SCRAPER (3 PIECES)
THE KOBULETI VILLAGE, THE 9TH-8TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum
Flint, dark red and gray, one of them is made on a massive blade-like flake, has the striking platform and the bulb of percussion, the traces of flaking are visible on the dorsal surface, the working edge is oval, the others have thumb-nail shapes, the working edge is round, the traces of usage are visible.
Sources: Gogitidze, 1978, XXXVI/4.

29. ცალგვერდამოღარული საფხეკი

სოფ. ქობულეთი, ძვ.წ. IX–VIII ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

კაჟი, მონაცისფრო, ლამელისებრი ანატკეცი, წაგრძელებული ფორმის, აქვს დარტყმის მოედანი და ატკეცის ბურცობი, ცალგვერდამოღარულია, მახვილი კიდე წვრილი რეტუშითაა დაფარული, 4,5X2,5 სმ.

ლიტერატურა: ქვეყნდება პირველად.

29. NOTCHED END-SCRAPER

THE KOBULETI VILLAGE, THE 9TH-8TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Flint, grayish, blade-like flake, elongated shape, has a striking platform and a bulb of percussion, has a deep notched on one side, the pointy edge has thin retouch, 4,5×2,5 cm.

Sources: published for the first time.

30. ცალგვერდამოღარული ლამელა

სოფ. ქობულეთი, ძვ.წ. IX-VIII ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

ობსიდიანი, შავი, ორფერდა, ჩანს ტალღისებრი ზედაპირი, ცალ გვერდზე აქვს ღრმა ამონაღარი, მეორეზე შეინიშნება მცირე რეტუშის კვალი, 5,3X2,0 სმ.

ლიტერატურა: გოგიტიძე, 2008, 48/19.

30. ONE SIDE NOTCHED BLADE

THE KOBULETI VILLAGE, THE 9TH-8TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Obsidian, black, two-flanked, the wavy surface is visible, it has a deep notched on one side and the traces of minor retouch are visible on the other, 5,3×2,0 cm.

Sources: Gogitidze, 2008, 48/19.

31. ორგვერდრეტუშირებული ლამელა

სოფ. ქობულეთი, ძვ.წ. IX–VIII ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

ობსიდიანი, შავი, სამფერდა, სწორი, დანისებრი ფორმის, შემორჩენილია დარტყმის მოედანი და ატკეცის ბურცობი, ჩანს ზედაპირის ტალღები, ორივე გვერდი დაფარულია ფაქიზი რეტუშით, დისტალური ნაწილი მოტეხილია და ეტყობა ოდნავი დამუშავების კვალი, 5,5X1,8 სმ.

ლიტერატურა: გოგიტიძე, 2008, 48/15.

31. DOUBLE SIDE RETOUCHED BLADE

THE KOBULETI VILLAGE, THE 9TH-8TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Obsidian, black, three-flanked, straight, knife-like shape, has the striking platform and the bulb of percussion preserved, the surface waves are visible, both sides are covered with gentle retouch, the distal part is broken and has the trace of minor retouch visible on it, 5,5×1,8 cm.

Sources: Gogitidze, 2008, 48/15.

32. საჭრისი (2 ც.)

სოფ. ქობულეთი, ძვ.წ. IX-VIII ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

ობსიდიანი, შავი, ლამელა, ვიწრო, წაგრძელებული ფორმის, ორივე მათგანს აქვს დარტყმის მოედანი, ცალ გვერდზე სასაჭრისე ჩამონატეხი, ეტყობა გამოყენების კვალი.

ლიტერატურა: გოგიტიძე, 1978, XXXII/1.

32. BURIN (2 PIECES)

THE KOBULETI VILLAGE, THE 9TH-8TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Obsidian, black, blade, thin, elongated-shaped, both of them have the striking platform, has a burin break on one side, the trace of usage is visible.

Sources: Gogitidze, 1978, XXXII/1.

33. ორგვერდა საჭრისი

სოფ. ქობულეთი, ძვ.წ. IX–VIII ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

კაჟი, წაგრძელებული ფორმის, სამფერდა, შემორჩენილია დარტყმის მოედანი და ბურცობი, ბოლო მომრგვალებულია, მუცლის მხარეს ჩანს ზედაპირის ტალღები, სასაჭრისე ჩამონატეხი ორივე გვერდზე აქვს გაკეთებული, ეტყობა გამოყენების კვალი, 7,1X1,6 სმ.

ლიტერატურა: გოგიტიძე, 2008, 35/9.

33. DOUBLE BURIN

THE KOBULETI VILLAGE, THE 9TH-8TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Flint, elongated shape, three-flanked, the striking platform and the bulb of percussion are preserved, the end is rounded, the surface waves are visible on the ventral surface, a burin break is made on both sides, the traces of usage are visible, 7,1×1,6 cm.

Sources: Gogitidze, 2008, 35/9.

34. ᲡᲐᲮᲕᲠᲔᲢᲘ

ᲡᲝᲤ. ᲥᲝᲑᲣᲚᲔᲗᲘ, ᲫᲕ.Წ. IX–VIII ᲐᲗᲐᲡᲬᲚᲔᲣᲚᲘ

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

კაჟი, მიკროლამელა, წაგრძელებული, რკალისებრი ფორმის, სამფერდა ზურგით, აქვს დარტყმის მოედანი და ატკეცის ბურცობი, ზედაპირზე შეინიშნება ტალღები, ორივე გვერდი რეტუშირებულია მთელს სიგრძეზე და გამოყვანილია სამუშაო წვერი, 5,6X0,9 სმ.

ლიტერატურა: გოგიტიძე, 2008, 39/2.

34. BORER

THE KOBULETI VILLAGE, THE 9TH-8TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Flint, bladelet, elongated, arc-like shaped, has three flanks on the ventral surface, has the striking platform and the bulb of percussion, the surface waves are visible, both sides are retouched on the whole length and the working point is made, 5,6×0,9cm

Sources: Gogitidze, 2008, 39/2.

35. საჭრისი

სოფ. ქობულეთი, ძვ.წ. IX–VIII ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

კაჟი, თეთრი, პირველადი მიღების ლამელა, ზურგის მხარეს დიდი ნაწილი დაფარულია კაჭრის ქერქით, აქვს დარტყმის მოედანი და ატკეცის ბურცობი, ჩანს ზედაპირის ტალღები, იარაღის ბოლოზე აქვს სასაჭრისე ჩამონატეხი, ეტყობა ხმარების კვალი, 4,6X1,5 სმ.

ლიტერატურა: ქვეყნდება პირველად.

35. BURIN

THE KOBULETI VILLAGE, THE 9TH-8TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Flint, white, the primary blade, a large part on the dorsal surface is covered by the core cork, has the striking platform and the bulb of percussion, the surface waves are visible, there is a burin break on the end of the tool, the traces of usage are visible, 4,6×1,5 cm.

Sources: published for the first time.

36. ლამელა (2 ც.)

სოფ. ქობულეთი, ძვ.წ. IX–VIII ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

კაჟი, ყავისფერი, ორ და სამფერდა, აქვს დარტყმის მოედანი და ატკეცვის ბურცობი, დაუმუშავებელია.

ლიტერატურა: ქვეყნდება პირველად.

36. THE FLINT BLADE (2 PIECES)

THE KOBULETI VILLAGE, THE 9TH-8TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeologic Museum

Brown, two and three-flanked, has the striking platform and the bulb of percussion, not worked on.

Literature: published for the first time

37. ლამელა (4 ც.)

სოფ. ქობულეთი, ძვ.წ. IX-VIII ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

ობსიდიანი, შავი, სამფერდა, ორივე ბოლო მოსწორებულია, მუცლის მხარეს ჩანს ზედაპირის ტალღები, გვერდები წვრილი რეტუშითაა დამუშავებული.

ლიტერატურა: გოგიტიძე, 1978, XXVIII/13.

38. ლამელა (2 ც.)

სოფ. ქობულეთი, ძვ.წ. IX-VIII ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

ობსიდიანი, შავი, სამფერდა, იკვეთება დარტყმის მოედანი, ბოლო მომრგვალებულია, გვერდები წვრილი რეტუშით არის დაფარული.

ლიტერატურა: ქვეყნდება პირველად.

37. BLADE (4 PIECES)

THE KOBULETI VILLAGE, THE 9TH-8TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Obsidian, black, three-flanked, the both sides have been evened, the waves are visible on the ventral surface, the sides are covered by thin retouch

Sources: Gogitidze, 1978, XXVIII/13.

38. BLADE (2 PIECES)

THE KOBULETI VILLAGE, THE 9TH-8TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Obsidian, black, three-flanked, the striking platform is distinguishable, the end is rounded, the sides are covered by thin retouch.

Sources: published for the first time.

39. ანატკეცი

სოფ. ქობულეთი, ძვ.წ. IX–VIII ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

კაჟი, მუქი ყავისფერი, ნაწილობრივ შემორჩენილია დარტყმის მოედანი და ატკეცის ბურცობი, ორივე სიბრტყე მსხვილი ფაცეტებითაა დაფარული, ცალი გვერდი რეტუშირებულია, 5,5X3,5 სმ.

ლიტერატურა: გოგიტიძე, 1978, XXXVII/10.

39. FLAKE

THE KOBULETI VILLAGE, THE 9TH-8TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Flint, dark brown, the striking platform and the bulb of percussion are partly preserved, the both flanks are covered by thick facets, one side is retouched, 5,5×3,5cm.

Sources: Gogitidze, 1978, XXXVII/10.

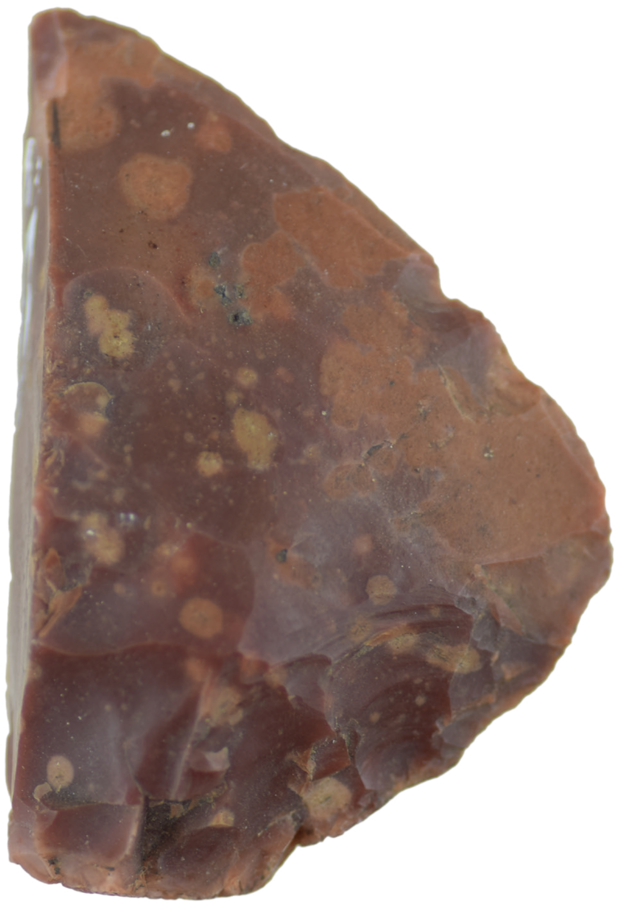

40. წარმოების ნაშთები

სოფ. ქობულეთი, ძვ.წ. IX–VIII ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

კაჟი, სხვადასხვა ფერის, მცირე ზომის, მათ შორის გვხვდება ეგზემპლარები, რომლებსაც შემორჩენილი აქვს დარტყმის მოედანი და ატკეცის ბურცობი, დაუმუშავებელია, შეიძლება 3 ჯგუფის გამოყოფა: მიკროლამელები, ანატკეცები და ანამტვრევები.

ლიტერატურა: ქვეყნდება პირველად.

40. REMAINS OF PRODUCE

THE KOBULETI VILLAGE, THE 9TH-8TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Flint, different colors, there are samples among them, which have the striking platform and the bulb of percussion preserved, not worked on, it is possible to divide them into 3 groups: bladelets, flakes and chips.

Sources: published for the first time.

41. წარმოების ნაშთები

სოფ. ქობულეთი, ძვ.წ. IX–VIII ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

ობსიდიანი, შავი, მცირე ზომის, დაუმუშავებელი.

ლიტერატურა: ქვეყნდება პირველად.

41. REMAINS OF PROSUCE

THE KOBULETI VILLAGE, THE 9TH-8TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Obsidian, black, small size, not worked on.

Sources: published for the first time.

42. ანატკეც-ანამტვრევი (15 ც.)

სოფ. ქობულეთი, ძვ.წ. IX–VIII ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

კაჟი, ყვითელი და მუქი წითელი, უფორმო, სხვადასხვა ზომის, ზოგიერთი მათგანი დაფარულია კაჭრით, ეტყობა ატკეცის ნიშნები, დაუმუშავებელი.

ლიტერატურა: გოგიტიძე, 1978, XXIV/1.

42. FLAKE AND CHIPS (15 PIECES)

THE KOBULETI VILLAGE, THE 9TH-8TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Flint, yellow and dark red, shapeless, different sizes, some of them are covered with natural cork, the traces of flaking are visible, not worked on.

Sources: Gogitidze, 1978, XXIV/1.

43. ანამტვრევი

სოფ. ქობულეთი, ძვ.წ. IX–VIII ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

ობსიდიანი, შავი, მოზრდილი, ეტყობა ატკეცის შედეგად დარჩენილი ნეგატივები, ცალი გვერდი რეტუშირებულია.

ლიტერატურა: ქვეყნდება პირველად.

43. CHUNK

THE KOBULETI VILLAGE, THE 9TH-8TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Obsidian, black, large, the negatives as the result of flaking are visible, one side is retouched.

Sources: published for the first time.

44. შურდულის ქვები

სოფ. ქობულეთი, ძვ.წ. IX–VIII ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

რიყის და ბაზალტის, სფეროსებრი ფორმის, გვერდებზე ჩანს მცირე დაზიანების კვალი.

ლიტერატურა: გოგიტიძე, 2008, 57/1.

44. THE SLING-STONES

THE KOBULETI VILLAGE, THE 9TH-8TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

The cobble-stones and basalt, spherical shape, the traces of minor damage are visible on the sides.

Sources: Gogitidze, 2008, 57/1.

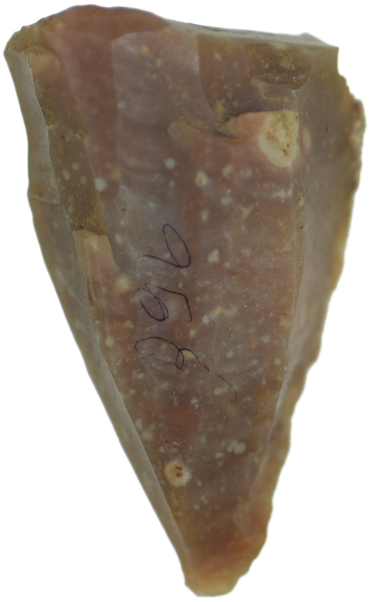

45. ნუკლეუსი

სოფ. კვირიკე, ძვ.წ. IX–VIII ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

კაჟი, ფანქრისებრი, ნაცრისფერი, ერთფუძიანი, გვერდებზე ჩანს სწორი მიკროლამელების ატკეცის ნიშნები, ცალ გვერდზე შემორჩენილი აქვს კაჭარი, სიმაღლე – 4.4 სმ

ლიტერატურა: გოგიტიძე, 1978, XVII/1.

45. CORE

THE KVIRIKE VILLAGE, THE 9TH - 8TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Flint, Pencil-like, grey, one-flanked, the traces of flaking straight bladelets are visible on the sides, the natural cork is preserved on one side, h - 4.4 cm.

Sources: Gogitidze, 1978, XVII/1.

46. ლამელა

სოფ. კვირიკე, ძვ.წ. IX–VIII ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

კაჟი, ყვითელი, წაგრძელებული ფორმის, სამფერდაა, აქვს დარტყმის მოედანი და ბურცობი, ატკეცის მხარეს შეინიშნება ჰორიზონტალური ტალღები, სამუშაო პირი წვრილად რეტუშირებულია, ეტყობა გამოყენების კვალი, 5,7X1,6 სმ.

ლიტერატურა: გოგიტიძე, 1978, XVIII/4.

46. BLADE

THE KVIRIKE VILLAGE, THE 9TH-8TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Flint, yellow, elongates shape three-flanked, has the striking platform and the bulb of percussion, the horizontal waves are distinguishable on the side of flaking, the working edge is covered by thin retouch, the traces of usage are visible, 5,7×1,6 cm.

Sources: Gogitidze, 1978, XVIII/4.

47. ანატკეცი

სოფ. კვირიკე, ძვ.წ. IX–VIII ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

კაჟი, მოთეთრო–მოყავისფრო, შემორჩენილია დარტყმის მოედანი და ატკეცის ბურცობი, ცალი მხარე დაფარულია კაჭრით, დაუმუშავებელი.

ლიტერატურა: ქვეყნდება პირველად.

47. FLAKE

THE KVIRIKE VILLAGE, THE 9TH-8TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Flint, whitish-brownish, the striking platform and the bulb of percussion are preserved, on side is covered by core, not worked on.

Sources: published for the first time.

48. ანატკეცი (2 ც.)

სოფ. კვირიკე, ძვ.წ. IX–VIII ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

კაჟი, ღია ყავისფერი, უფორმო, დაუმუშავებელი.

ლიტერატურა: ქვეყნდება პირველად.

48. FLAKE (2 PIECES)

THE KVIRIKE VILLAGE, THE 9TH-$8T^{H}$ MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Flint, light brown, shapeless, not worked-on.

Sources: published for the first time.

49. პირველადი ნუკლეუსი

სოფ. ხუცუბანი, ძვ.წ. IX–VIII ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

კაჟი, მასიური, ოვალური კაჭრის ნატეხი, მაღალი ხარისხის, მასზე ოთხი ანატკეცია ჩამოცილებული, დანარჩენი ნაწილი დაფარულია ბუნებრივი ქერქით, სიმაღლე – 6 სმ.

ლიტერატურა: გოგიტიძე, 1978, VIII/1.

49. PRIMARY CORE

THE KHUTSUBANI VILLAGE, THE 9TH-8TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Flint, massive, oval piece of core, high quality, 4 flakes have been taken from it, the rest is covered by natural cork, h - 6cm

Sources: Gogitidze, 1978, VIII/1.

50. ანატკეცი (4 ც.)

სოფ. ხუცუბანი, ძვ.წ. IX–VIII ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

კაჟი, ყავისფერი, ერთ–ერთი მათგანის ფერდზე შემორჩე-ნილია კაჭარი.

ლიტერატურა: გოგიტიძე, 1978, VIII/2; 4.

50. FLAKE (4 PIECES)

THE KHUTSUBANI VILLAGE, THE 9TH-8TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Flint, Brown, the natural cork is preserved on the flank of one of the flake.

Sources: Gogitidze, 1978, VIII/2; 4.

51. სახვრეტი

სოფ. ხუცუბანი, ძვ.წ. IX–VIII ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

ობსიდიანი, შავი, დამზადებულია ვიწრო მიკროლამელაზე, სწორი, სამწახნაგა, ცალი გვერდი მთელ სიგრძეზე რეტუშირებულია ზურგის მხრიდან, ამავე გვერდზე აქვს ღრმა ამონაღარი, წვერი გამოყვანილია რეტუშით, 3,6X0,7 სმ.

ლიტერატურა: გოგიტიძე, 1978, XIV/13.

51. BORER

THE KHUTSUBANI VILLAGE, THE 9TH-8TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Obsidian, black, made on a thin bladelet, straight, three-faceted, one of the sides is retouched along the whole length from the dorsal surface, 3,6×0,7cm.

Sources: Gogitidze, 1978, XIV/13.

52. სახვრეტი (2 ც.)

სოფ. ხუცუბანი, ძვ.წ. IX–VIII ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

კაჟი, ნაცრისფერი და ყავისფერი, მიკროლამელა, ორ-ფერდა და სამკუთხა მოყვანილობის, ერთ მათგანზე ოდნავ შემორჩენილია დარტყმის მოედანი და ატკეცის ბურცობი, სამუშაო პირი გამოყვანილია რეტუშით ორივე მხრიდან, ეტყობა გამოყენების კვალი.

ლიტერატურა: გოგიტიძე, 1978, XIV/12; 14.

52. BORER (2 PIECES)

THE KHUTSUBANI VILLAGE, THE 9TH-8TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Flint, gray and brown, bladelet, two-flanked and tri-angular-shaped, one of them has the striking plat-form and the bulb of percussion slightly preserved, the working edge is made by retouch from the both sides, the traces of usage are visible.

Sources: Gogitidze, 1978, XIV/12; 14.

53. ᲚᲐᲛᲔᲚᲐ (4 Ც.)

ᲡᲝᲤ. ᲮᲣᲪᲣᲑᲐᲜᲘ, ᲫᲕ.Წ. IX–VIII ᲐᲗᲐᲡᲬᲚᲔᲣᲚᲘ

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

კაჟი, ნაცრისფერი და ყავისფერი, სწორი, წაგრძელებული ფორმის, ორ და სამფერდაა, აქვს დარტყმის მოედანი და ატკეცის ბურცობი, მუცლის მხარეს ჩანს ზედაპირის ტალღები, გვერდები წვრილი, ფაქიზი რეტუშითაა დამუშავებული, ეტყობათ გამოყენების კვალი.

ლიტერატურა: გოგიტიძე, 1978, XI/3; 4.

53. BLADE (4 PIECES)

THE KHUTSUBANI VILLAGE, THE 9TH-8TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Flint, gray and brown, straight, elongated shape, two and three flanked, has the striking platform and the bulb of percussion, the surface waves are visible on the ventral surface, the sides are covered by thin, gentle retouch, the traces of usage are visible

Sources: Gogitidze, 1978, XI/3; 4.

54. შუბისპირი

კურორტი ბეშუმი, ადგილი ყიშლა, ძვ.წ. IX-VIII ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

ობსიდიანი, შავი, მოზრდილი, სამკუთხა ფორმის, აქვს სამი ფერდი, შემორჩენილია დარტყმის მოედანი და მკვეთრად გამოხატული ატკეცის ბურცობი, კიდეები რეტუშირებული, 12X3,3 სმ.

ლიტერატურა: გოგიტიძე, 1979, IV/3.

54. SPEARHEAD

THE BESHUMI RESORT, QISHLA SITE, THE 9TH-8TH MILLENNIA BC.

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Obsidian, the tool is black, large, triangular-shaped, has three sides, the striking platform and the clearly visible bulb of percussion are preserved, the edges are retouched, 12×3,3 cm

Sources: Gogitidze, 1979, IV/3.

55. სახოკი

კურორტი ბეშუმი, ძვ.წ. IX–VIII ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

კაჟი, ყავისფერი, მოზრდილი, ლამელისებრი ანატკეცი, წაგრძელებული ფორმის, ორფერდა, მაღალი, აქვს დარტყმის მოედანი და ატკეცის ბურცობი, პატინიზებული, ორივე გვერდი რეტუშირებულია ზურგის მხრიდან, 8,2X3,2 სმ.

ლიტერატურა: გოგიტიძე, 1978, XL/21.

55. SCRAPER

THE BESHUMI RESORT, THE 9TH - 8TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Flint, the tool is brown, massive, blade-like flake, prolonged shape, two-flanked, high, has the striking platform and bulb of percussion, patinised, both sides are retouched from the dorsal surface, 8,2×3,2 cm.

Sources: Gogitidze, 1978, XL/21.

56. სახოკი

კურორტი ბეშუმი, ძვ.წ. IX–VIII ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

კაჟი, მოვარდისფრო, ანატკეცი, ცალ გვერდზე შემორჩენილია ბუნებრივი ქერქი, ორივე გვერდი რეტუშირებულია, სამუშაო პირი სწორია, ეტყობა გამოყენების კვალი, 4,5X3,4 სმ.

ლიტერატურა: გოგიტიძე, 1978, XL/25.

56. SCRAPER

THE BESHUMI RESORT, THE 9TH - 8TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Flint, the tool is a pinkish, a flake, the natural cork has been preserved on one side, both sides are re-touched, the working edge is straight, the traces of usage are visible, 4,5×3,4 cm.

Sources: Gogitidze, 1978, XL/25.

57. ნუკლეუსი

კურორტი ბეშუმი, ძვ.წ. IX-VIII ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

კაჟი, ყავისფერი, ნუკლეუსის გვერდის ანატკეცია, ჩანს მიკროლამელების ატკეცის კვალი, სიმაღლე – 3,6 სმ.

ლიტერატურა: გოგიტიძე, 1978, XL/2.

57. CORE

THE BESHUMI RESORT, THE 9TH - 8TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Flint, brown, the flake from a core side, the traces of the bladelet flaking are visible, h - 3,6 cm.

Sources: Gogitidze, 1978, XL/2.

58. ნუკლეუსი

კურორტი ბეშუმი, ძვ.წ. IX-VIII ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

კაჟი, მასიური, ყავისფერი, პრიზმისებრი, ჩანს ატკეცის ნიშნები, აქვს დარტყმის მოედანი, ატკეცის ბურცობი შესწორებულია, სიმაღლე – 5,7 სმ.

ლიტერატურა: გოგიტიძე, 1978, XL/4.

58. CORE

THE BESHUMI RESORT, THE 9TH - 8TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Flint, massive, brown, prismatic like, the traces of flaking are visible, has the striking platform, the bulb of percussion has been straightened, h - 5,7 cm.

Sources: Gogitidze, 1978, XL/4.

59. ᲡᲐᲤᲮᲔᲙᲘ

ᲙᲣᲠᲝᲠᲢᲘ ᲑᲔᲨᲣᲛᲘ, ᲫᲕ.Წ. IX–VIII ᲐᲗᲐᲡᲬᲚᲔᲣᲚᲘ

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

კაჟი, დამზადებულია ანატკეცზე, ყავისფერი, მასიური, ცალ გვერდზე შემორჩენილი აქვს კაჭრის ქერქი, სამუშაო პირი სწორია, რეტუშირებულია ზურგის მხრიდან, იკითხება დარტყმის მოედანი და ატკეცის ბურცობი, 6,1X5 სმ.

ლიტერატურა: გოგიტიძე, 1978, XL/20.

59. END-SCRAPER

THE BESHUMI RESORT, THE 9TH-8TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Flint, made on a flake, brown, massive, the natural cork of the core is preserved on one side, the working edge is straight, the tool is retouched on the dorsal surface, the striking platform and the bulb of percussion are visible, 6,1×5 cm.

Sources: Gogitidze, 1978, XL/20.

60. ლამელა

ᲙᲣᲠᲝᲠᲢᲘ ᲑᲔᲨᲣᲛᲘ, ᲫᲕ.Წ. IX–VIII ᲐᲗᲐᲡᲬᲚᲔᲣᲚᲘ

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

კაჟი, ყავისფერი, ორფერდა, თავი და ბოლო მოსწორებული, ალაგ–ალაგ შეინიშნება კაჭრის ქერქი, მახვილი სამუშაო პირი წვრილი რეტუშითაა დაფარული, 6,5X2,5 სმ.

ლიტერატურა: გოგიტიძე, 1978, XL/13.

60. BLADE

THE BESHUMI RESORT, THE 9TH-8TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Flint, brown, two-flanked, the both ends are straightened, the core cork is distinguishable at some places, the pointy working edge is covered by thin retouch, 6,5×2,5 cm.

Sources: Gogitidze, 1978, XL/13.

განვითარებული ნეოლითური ხანის ძეგლებიდან პირველ რიგში აღსანიშნავია მახვილაური. თავის დროზე მდ. ჭოროხის დელტის ერთ–ერთი ტოტი ძეგლის ახლოს ჩაედინებოდა. ალაგ–ალაგ ჩნდება უძრავი კულტურული ფენაც. დათარიღებულია ძვ.წ. VII ათასწლეულის ბოლოთი და VI ათასწლეულის ადრეული ეტაპით. მახვილაურის მონაპოვრების მიხედვით ჩანს, რომ ტრადიციული კაჟისა და ობსიდიანის იარაღებთან ერთად ფართოდ გამოიყენება ბაზალტისა და რიყის ქვებისაგან დამზადებული მაკროლითები. მკვეთრადაა გამოხატული მწარმოებლური მეურნეობის ახალი ფორმები. ძეგლის შემსწავლელნი მიუთითებენ, რომ მიწათმოქმედება განვითარების მაღალ საფეხურზეა ასული. ყოველივე ამის მოწმობაა საველე კვლევა–ძიებით აღმოჩენილი მრავალფეროვანი ნივთიერი კულტურის ძეგლები. ესენია: გეომეტრიული მიკროლითები (ტრაპეცია, სეგმენტი, მართკუთხედი), წერაქვისებრი და სოლისებრი მაკროლითები, გახეხილ–გაპრიალებული იარაღები, ხელსაფქვავები, სანაყები, სახეხ–სასრესები, პიკისებრი იარაღი და სხვ. ბევრგანაა აღმოჩენილი ბაზალტის ცულები. განსაკუთრებით ინტერესს იწვევს თოხისებრი იარაღები.

კოლექციაში წარმოდგენილია რამდენიმე ამულეტისებრი საკულტო დანიშნულების გახვრეტილი ქვები. მათი ერთი ნაწილი ახლო ანალოგს პოვებს კრეტა–მიკენის ე.წ. კიკლადური კულტურის ადრეულ ნიმუშებთან.

მახვილაურის მაგალითზე ჩანს, რომ თევზჭერა ერთ–ერთი უძველესი და ფართო ხასიათის მატარებელი დარგია. აქ განმსაზღვრელი როლი ითამაშა ზღვისა და მდ. ჭოროხის სიახლოვემ. არქეოლოგიური გათხრებისას არც თუ ისე ვრცელ ფართობზე მოპოვებულია 1000–ზე მეტი ბადის საძირავებად გამოყენებული რიყის ქვის ცალგვერდამოღარული საწაფი, რომელთაც პარალელი არ ეძებნება. მახვილაურის საწაფებში ფორმის, ზომისა და წონის მიხედვით ათამდე ჯგუფია გამოყოფილი, რაც სხვადასხვა სიდიდის ბადის არსებობის მანიშნებლადაა მიჩნეული. როგორც ვხედავთ, ჩვენ საქმე უნდა გვქონდეს თევზჭერაში ნაქსოვი ბადის გამოყენების საკაცობრიო ცივილიზაციაში ბადის გამოყენების საწყის ეტაპთან. ყოველივე ამას ხელი შეუწყო ფეიქრობის გაჩენამ.

აქაურ მკვიდრთათვის მორიგი უმნიშვნელოვანესი სიახლე მეთუნეობაა. აღმოჩენილია მზრალად გამომწვარი ბრტყელძირა ქილისებრი ჭურჭლის საკმაოდ ადრეული ნატეხები. სამკაული ჯერ კიდევ არ ჩანს. თიხის პლასტიკური თვისებების მიგნებით კი შესაძლებელი გახდა მოხარშული კერძის მიღება, რამაც პროგრესული როლი შეასრულა კაცობრიობის ისტორიაში მომდევნო ეპოქებისთვისაც. დასავლეთ ამიერკავკასიის ნეოლითური კულტურა, კერძოდ, კერამიკა, გარკვეულ მსგავსებას პოვებს წინა და შუა აზიის (ჯარმო, ჯეითუნი) სამეთუნეო ნაკეთობებთან.

The first site we need to mention among the Neolithic period sites is Makhvilauri. One of the branches of the river Chorokhi delta sometime used to flow close to the sight. There is the unmoved cultural layer, discovered in some places. It is dates by the end of the 7th millennium BC and the early stage of the 6th millennium BC.

According to the artifacts, found in Makhvilauri, it is visible, that the macroliths, made of basalt and cobble-stone, where widely used alongside the traditional flint and obsidian. The new forms of the productive economy are clearly distinguishable. The researchers point out, that the agriculture has reached a high level. All of this is proved by the various sites of material culture, discovered during the fieldwork, which are: geometrical microliths (trapeze, segment, rectangle), pick-like and wedge-like microliths, scrubbed-polished tools, hand-mills, hand-grinds, scrubber-grinders, spade-like tools and etc. The basalt axes are found in many places. The special interest is summoned by the hoe-like tools.

Several amulet-like pierced stoned of cult functions are presented in the collection. A part of them finds close analogues in the early samples of the so called Cycladic culture of the Crete-Mykonos.

It is clear by the example of Makvilauri, that fishing is one of the oldest and widest types of economy. The key factor for this is the geographic configuration of being close to the sea and the river Chorokhi. The cobble-stone sinker, notched on one side, used to sink more than 1000 nets have been discovered on not a large territory during the archaeological excavations. The sinker don't have parallels not only in Georgian reality, but neither elsewhere. The Makvilauri sinker are divided in about ten groups, which is seen as a proof that the nets of different sizes used to exist. As we can see, we are dealing with one of the first stages of using the woven nets in fishing in the world civilization. All of this was motivated by the development of weaving.

The other important innovation for the local inhabitants is pottery making. There are found sufficiently old fragments of the jar'like flat-bottom vessels, burnt lightly. The ornaments are not present yet. By finding the plastical qualities of clay, it became possible to have a boiled dish, which played a progressive role in the history of humanity, in the later periods too. The Neolithic culture for the Western South Caucasus, in particular, pottery, shows considerable similarity with the pottery of Near and Middle East (Jarmo, Jeituni).

61. ნახვრეტებიანი ქვა

ხელვაჩაური, სოფ. მახვილაური, ძვ.წ. VII–VI ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

რიყის ქვის ფილა, რომლის მოზრდილი მონაკვეთი ოდნავ ამობურცულია და ასიმეტრიულად თანაბარ მანძილზეა დაშორებული წრიული ნახვრეტების ოთხი რიგი. ფილის მეორე მხარე სწორია. თავის დროზე იგი საპრიალებელ იარაღად ყოფილა გამოყენებული, ხოლო შემდგომ ცალ სიბრტყეზე ნახვრეტების დატანით სხვა დანიშნულებაც მისცემია, 14X10 სმ.

ლიტერატურა: გოგიტიძე, 1978, LVI/1.

61. THE STONE WITH HOLES

KHELVACHAURI, THE MAKHVILAURI VILLAGE, THE 7TH -6TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

A cobble-stone tile, a large part of it is a little bulging and has four rows of spherical holes are at an asymetrically same distance. The other side of the tile is straight. It used to be used as a polishing tool sometime, and later was given another function by making holes on it, 14×10 cm.

Sources: Gogitidze, 1978, LVI/1.

62. პიკისებრი იარაღი

ხელვაჩაური, სოფ. მახვილაური, ძვ.წ. VII–VI ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

ბაზალტის ძარღვოვან მოგრძო ანამტვრევზეა ათლის მეთოდით დამზადებული. შექმნილია ტალღოვანი ზედაპირი. ბოლოებში ოდნავ შევიწროებულია. განივკვეთში იარაღი ოვალური შემოწირულობისაა, მთელ სიგრძეზე თანაბარი სიფართე აქვს, 17X5 სმ

ლიტერატურა: გოგიტიძე, 1978, LV/6.

62. THE PICK-LIKE TOOL

KHELVACHAURI, THE MAKHVILAURI VILLAGE, THE 7TH-6TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Created on the elongated sinewy basalt chip by the method of slicing off. The wavy surface is created. It is a little narrower on the sides. The tool has oval shape in the transversal cut, has the same width across the whole length, 17×5 cm

Sources: Gogitidze, 1978, LV/6.

63. პიკისებრი იარაღი

ხელვაჩაური, სოფ. მახვილაური, ძვ.წ. VII–VI ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

მოთეთრო ფილაქანი, სწორი, ორივე გვერდი დამუშავებულია, 12,5X2,5 სმ.

ლიტერატურა: გოგიტიძე, 1978, XIII/3.

63. THE PICK-LIKE TOOL

KHELVACHAURI, THE MAKHVILAURI VILLAGE, THE 7TH-6TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Whitish flagstone, straight, the both sides were worked on, 12,5×2,5 cm.

Sources: Gogitidze, 1978, XIII/3.

64. ქვის ჩაქუჩისებური იარაღი

ხელვაჩაური, სოფ. მახვილაური, ძვ.წ. VII–VI ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

შვეულისებრი მოყვანილობის, ბოლოსკენ შევიწროვე-ბულ—მომრგვალებული. ხის ტარზე მიმაგრების მიზნით შუა წელზე შემოვლებულია საკმაოდ ფართო, ღრმა ირგვლივი ღარი. ასეთივე სიგრძივი ღარი მიუყვება ჩაქუჩის თავსა და ორივე გვერდს თითქმის ბოლომდე, სიგრძე 10,6 სმ, დიამ. 4,5—3,8—2 სმ, ღარის სიფართე 1 სმ.

ლიტერატურა: ქვეყნდება პირველად.

64. THE HAMMER-LIKE STONE TOOL

KHELVACHAURI, THE MAKHVILAURI VILLAGE, THE 7TH - 6TH MILLENNIA BC

Stored in the Batumi Archaeological Museum

The tool has a plummet-like shape, is more narrow and roundish in the end. A quite wide, deep gutter is made around it in the middle part, in order to adjust the wooden handle. The similar lengthwise gutter is made around it on the head of the hammer head and on the both sides, almost until the end. Length 10.6 cm, Diameter 4,5–3,8–2 cm, the width of the gutter – 1 cm.

Sources: published for the first time.

65. ქვის ცული

ხელვაჩაური, სოფ. მახვილაური, ძვ.წ. VII–VI ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

ბაზალტის მოგრძო ანამტვრევზეა დამზადებული, სიბრტყე ამობურცული, განივკვეთში ოვალურ ფორმას ქმნის. მუცლის მხარეს, ტარის მჭიდროდ მორგების მიზნით ზედა ბოლოზე აქვს მოზრდილი ფაცეტისებრი ანათალი, ყუიდან ორივე მხარეს მიუყვება საგულდაგულოდ გაპრიალებული მკვეთრი წიბო, წაგრძელებული სამუშაო პირი რკალისებურად მომრგვალებულია, ხოლო ქვედა საგანგებოდ გაპრიალებულ–წამახვილებული, 16X5,5 სმ

ლიტერატურა: გოგიტიძე, 1978, XLIX/1.

65.THE STONE AXE

KHELVACHAURI, THE MAKHVILAURI VILLAGE, THE 7TH-6TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Made on an elongated basalt chip, the plain is bulging, has an oval shape in the transversal cut. On the interior side, in order to adjust the handle tightly, has a large facet-like sliced-off part. An especially polished sharp rib is made on both sides from the blunt side, while the elongated working edge is rounded in an arc-like shape, and the lower is specially polished and sharpened, 16×5,5 cm.

Sources: Gogitidze, 1978, XLIX/1.

66. ქვის ცული

ბეშუმი, ადგილი თეთრობი (ნაჩადრევი),
ძვ.წ. VII–VI ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

რიყის ქვა, უწახნაგოა, სამუშაო პირი რკალისებურია, ზემოთკენ ოდნავ ვიწროვდება, გვერდებზე ჩანს გაპრი-ალების კვალი, ორივე ზედაპირი ამობურცული, გვერდებს მიუყვება წიბო, ზედა ნაწილი წერტილოვანი ტექნიკითაა დამუშავებული, 19X3–5 სმ.

ლიტერატურა: გოგიტიძე, 1979, II/1.

66. THE STONE AXE

THE BESHUMI RESORT, SITE TETROBI (NACHADREVI), THE 7TH -6TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Cobble-stone, without facets, the working edge is arc-like, a little more narrow in the upper part. The traces of polishing are visible on the sides, both surfaces are bulging, there is a rib along the sides, the upper part is worked on in a punctual technique, 19×3-5 cm.

Sources: Gogitidze, 1979, II/1.

67. ხელცული

ხელვაჩაური, სოფ. მახვილაური, ძვ.წ. VII–VI ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

რიყის ქვა, ორმხრივლესილი, სამუშაო პირი ოვალური, მოგრძო, სოლისებრი მოყვანილობის, ყუის მხარეს ოდნავ ვიწროვდება, ეტყობა ხანგრძლივი გამოყენების კვალი, 13X4–6 სმ.

ლიტერატურა: გოგიტიძე, 1978, LI/1.

67. THE STONE AXE

KHELVACHAURI, THE MAKHVILAURI VILLAGE, THE 7TH-6TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

A cobble-stone, polished from the both sides, the working edge is oval, elongated, wedge-like shaped, a little more narrow on the blunt side, the traces of usage are visible, 13×4-6 cm.

Sources: Gogitidze, 1978, LI/1.

68. სათლელი

ხელვაჩაური, სოფ. მახვილაური, ძვ.წ. VII–VI ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

მოთეთრო ფილაქანისაგან დამზადებული, სწორი, ცალმხრივლესილი, ერთი მხარე ამობურცულია, მეორე ბრტყელი, ზედა ნახევარი შეთხელებულია ათლის ტექნიკით ზურგის მხრიდან, სამუშაო პირი ნისკარტისებურად მოხრილი, ეტყობა გამოყენების კვალი, 12,5X5,5 სმ.

ლიტერატურა: გოგიტიძე, 1978, LIII/1.

68. THE SLICER

KHELVACHAURI, THE MAKHVILAURI VILLAGE, THE 7TH -6TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Made of a whitish tile rock, straight, polished on one side, one side is bulging, the other is flat. The upper part has been thinned from the exterior by using the slicing technique, the working edge is curved in a beak-like shape, the traces of usage are visible, 12,5×5,5 cm.

Sources: Gogitidze, 1978, LIII/1**.**

69. სათლელი

ხელვაჩაური, სოფ. მახვილაური, ძვ.წ. VII–VI ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

ბაზალტის, მონაცისფრო, ორივე ზედაპირი ამობურცულ–დამუშავებულია, პირი ოვალური, ცალმხრივლესილია, ეტყობა ხანგრძლივი გამოყენების კვალი, 12X4,5 სმ.

ლიტერატურა: გოგიტიძე, 1978, LIV/1.

69. THE SLICER

KHELVACHAURI, THE MAKHVILAURI VILLAGE, THE 7TH-6TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Basalt, grayish, both sides are bulging and worked on, the edge is oval, polished on one side, the traces of long usage are visible, 12×4,5 cm.

Sources: Gogitidze, 1978, LIV/1.

70. სათლელი

ხელვაჩაური, სოფ. მახვილაური, ძვ.წ. VII–VI ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

ნაცრისფერი, ოვალისებრი შემოწირულობის, გვერდები ამობურცულია, ცალი გვერდი და ბოლოები წამახვილებულია, კარგად ჩანს ხმარების კვალი, 8,5X4,5 სმ

ლიტერატურა: გოგიტიძე, 1978, LV/1.

70. THE SLICER

KHELVACHAURI, THE MAKHVILAURI VILLAGE, THE 7TH-6TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Gray, oval shape, the sides are bulging, one of the sides and the edges are sharpened, the traces of usage are clearly visible 8,5×4,5 cm.

Sources: Gogitidze, 1978, LV/1.

71. თოხისებრი იარაღი

ხელვაჩაური, სოფ. მახვილაური, ძვ.წ. VII–VI ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

დამზადებულია შავი ფერის ბაზალტის ანატკეცზე, რომლის ზედაპირი დაფარულია მორუხო თხელი პატინით. იარაღის ორივე სიბრტყე ოდნავ ოვალურია, ზურგის მხარე ბუნებრივი ქერქითაა დაფარული. ყუის ორივე გვერდზე ღრმა ამონაღარია. ყუას ოვალური შემოწერილობა აქვს. სამუშაო პირი თხელი და ოვალური ფორმისაა, დიამ. 6,5 სმ

ლიტერატურა: გოგიტიძე, 1978, L/2.

71. THE HOE-LIKE TOOL

KHELVACHAURI, THE MAKHVILAURI VILLAGE, THE 7TH -6TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Made on a black basalt flake, the surface is covered by grayish thin patine. The both flanks of the tool are a little oval, the exterior side is covered by the natural cork. The both sides of the blunt end are deeply notched. The blunt end has an oval shape. The working edge is thin and oval-shaped. Diameter - 6,5 cm

Sources: Gogitidze, 1978, L/2.

72. ქვის საკიდი

ხელვაჩაური, სოფ. მახვილაური, ძვ.წ. VII–VI ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

მომრგვალებული ფორმის, გამოყენებულია ბრტყელი ბუნებრივი რიყის ქვა, მონაცისფრო ფერის, ერთნაირი სისქის, ორმხრივი ნახვრეტი გაკეთებულია საკიდის ზედა ბოლოზე, 8,5X6,5 სმ.

ლიტერატურა: გოგიტიძე, 1988, IX/8.

72. THE STONE PENDANT

KHELVACHAURI, THE MAKHVILAURI VILLAGE, THE 7TH -6TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Roundish shaped, a flat natural cobble stone was used for the tool gray, even thickness, the hole is made on the both sides on the upper end of the pendant, 8,5×6,5cm.

Sources: Gogitidze, 1988, IX/8.

73. ქვის საკიდი

ხელვაჩაური, სოფ. მახვილაური, ძვ.წ. VII–VI ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

ოვალური შემოწირულობის, მოთეთრო–მონაცისფრო თირი, ზედა ნახევარი შედარებით თხელია, ქვედა მასიური, ორმხრივი ნახვრეტი შესრულებულია ორივე სიბრტყიდან, 8X4,7 სმ

ლიტერატურა: გოგიტიძე, 1978, XLVI/6.

73. THE STONE PENDANT

KHELVACHAURI, THE MAKHVILAURI VILLAGE, THE 7TH-6TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Oval-shaped, whitish-grayish limestone, the upper half is comparatively thin, the lower half is massive, the hole is made on the both sides of the both flanks, 8×4,7 cm

Sources: Gogitidze, 1978, XLVI/6.

74. ქვის საკიდი

ხელვაჩაური, სოფ. მახვილაური, ძვ.წ. VII–VI ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

არამკვეთრი პირამიდული მოყვანილობის, ყავისფერი, შუა წელზე გაკეთებულია ირიბი საკმაოდ ფართო, წრიული ნახვრეტი, 8X5,5 სმ

ლიტერატურა: გოგიტიძე, 1982, 32/14.

74. THE STONE PENDANT

KHELVACHAURI, THE MAKHVILAURI VILLAGE, THE 7TH -6TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

The artifact has a not precisely pyramid-like shape, it's brown, a round, slanting, large enough hole is made in the middle, 8×5,5 cm

Sources: Gogitidze, 1982, 32/14.

75. საფხეკი

ხელვაჩაური, სოფ. მახვილაური, ძვ.წ. VII–VI ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

კაჟი, მოყავისფრო–მონაცისფრო ანატკეცი, სეგმენტისებური, აქვს დარტყმის მოედანი და ატკეცის ბურცობი, სამუშაო პირი რკალისებრია, რეტუშირებულია, ეტყობა გამოყენების კვალი, 3X2 სმ.

ლიტერატურა: ქვეყნდება პირველად.

75. END-SCRAPER

KHELVACHAURI, THE MAKHVILAURI VILLAGE, THE 7TH -6TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Flint, brownish-grayish flake, segment-like, has the striking platform and the bulb of percussion, the working edge is arc-like, retouched, the traces of usage are visible, 3×2 cm.

Sources: published for the first time.

76. ლამელა (3 ც.)

ხელვაჩაური, სოფ. მახვილაური, ძვ.წ. VII–VI ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

კაჟი, ყავისფერი, სწორი, ალაგ-ალაგ შეინიშნება მოთეთრო ფერის ლაქები, მათ შორის ერთი ცალი სამფერდაა, დანარჩენი ორი ორფერდა, ერთ მათგანზე შემორჩენილია დარტყმის მოედანი და ბურცობი, მუცლის მხარეს ჩანს ტალღისებრი ზედაპირი, ორივე გვერდი რეტუშირებულია ზურგის მხრიდან იარაღის მთელ სიგრძეზე, 4,5–5X1,2–1,5 სმ.

ლიტერატურა: ქვეყნდება პირველად.

76. BLADE (3 PIECES)

KHELVACHAURI, THE MAKHVILAURI VILLAGE, THE 7TH -6TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Flint, brown, straight, the whitish spots are visible in some places. One of the artifacts is three-flanked, the others are two-flanked, one of them has the striking platform and the bulb of percussion preserved, the wavy surface is visible on the interior, both sides are retouched on the exterior on the whole length of the tool, 4,5-5×1,2-1,5 cm.

Sources: published for the first time.

77. ნუკლეუსი

ხელვაჩაური, სოფ. მახვილაური, ძვ.წ. VII–VI ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

კაჟი, მოწითალო, ფანქრისებრი, გვერდებზე ჩანს სწორი მიკროლამელების ატკეცის ნიშნები, ბოლომდეა უტილიზებული, სიმაღლე – 2,2 სმ.

ლიტერატურა: გოგიტიძე, 1978, XLIV/1.

77. CORE

KHELVACHAURI, THE MAKHVILAURI VILLAGE, THE 7TH-6TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Flint, pencil-like, reddish, the traces of flaking straight bladelets are visible on the sides, fully utilized, h - 2,2 cm.

Sources: Gogitidze, 1978, XLIV/1.

78. ლამელა (2 ც.)

ხელვაჩაური, სოფ. მახვილაური, ძვ.წ. VII–VI ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

კაჟი, თავბოლოგადამტვრეული, ოთხკუთხა მოყვანილობის, ერთ–ერთი მათგანი ორფერდაა, მეორე ოთხფერდაა, ერთი მათგანი რეტუშირებულია მუცლის მხრიდან იარაღის მთელ სიგრძეზე, მისი ბოლო ნაწილი ზურგის მხრიდან დამუშავებულია, შესაძლებელია მისი გამოყენება საფხეკად, 3X1,3 სმ.

ლიტერატურა: გოგიტიძე, 1978, XLV/8.

78. BLADE (2 PIECES)

KHELVACHAURI, THE MAKHVILAURI VILLAGE, THE 7TH -6TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Flint, both sides have been broken, quadrangular shape, one of them is two flanked, the other is four flanked, one is retouched on the interior on the whole length, its ending art on the exterior is worked on, it could have been also used as an end-scraper, 3×1,3 cm.

Sources: Gogitidze, 1978, XLV/8.

79. ლამელა (2 ც.)

ᲮᲔᲚᲕᲐᲭᲐᲣᲠᲘ, ᲡᲝᲤ. ᲛᲐᲮᲕᲘᲚᲐᲣᲠᲘ, ᲫᲕ.Წ. VII–VI ᲐᲗᲐᲡᲬᲚᲔᲣᲚᲘ

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

კაჟი და ობსიდიანი, სხვადასხვა ფერის, ზოგიერთ მათგანს აქვს დარტყმის მოედანი და ატკეცის ბურცობი, გვერდები დამუშავებული.

ლიტერატურა: ქვეყნდება პირველად.

79. BLADE (2 PIECES)

KHELVACHAURI, THE MAKHVILAURI VILLAGE, THE 7TH-6TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Flint and obsidian, different colors, some of them have the striking platform and the bulb of percussion, the sides are worked on.

Sources: published for the first time.

80. ნუკლეუსი

ხელვაჩაური, სოფ. მახვილაური, ძვ.წ. VII–VI ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

კაჟი, ნაცრისფერი, მოზრდილი, შუაში მიუყვება საკმაოდ ფართო წრიული მოყვანილობის ბუნებრივი ნახვრეტი, ქვედა მხარე ფართოა, მთელი ზედაპირი დაფარულია ვერტიკალური ანატკეცებით, სიმაღლე – 10 სმ.

ლიტერატურა: ქვეყნდება პირველად.

80. CORE

KHELVACHAURI, THE MAKHVILAURI VILLAGE, THE 7TH -6TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Flint, large, gray, a large enough round natural gutter is in the middle, the lower part is wide, the whole surface is covered by vertical flakes, h - 10 cm.

Sources: published for the first time.

81. ᲡᲐᲩᲔᲮᲘ ᲘᲐᲠᲐᲦᲘ

ᲮᲔᲚᲕᲐᲩᲐᲣᲠᲘ, ᲡᲝᲤ. ᲛᲐᲮᲕᲘᲚᲐᲣᲠᲘ, ᲫᲕ.Წ. VII–VI ᲐᲗᲐᲡᲬᲚᲔᲣᲚᲘ

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

დამზადებულია ბირთვისებური ღია მოყავისფრო კაჟზე, რომელიც დაფარულია მოზაიკისებრი თეთრი ლაქებით, ერთ ნაწილზე შემორჩენილია კაჭარი, მეორე წარმოადგენს სამუშაო პირს, ეტყობა გამოყენების კვალი, 9X8 სმ.

ლიტერატურა: ქვეყნდება პირველად.

81. THE CHOPPING TOOL

KHELVACHAURI, THE MAKHVILAURI VILLAGE, THE 7TH -6TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Made on a spherical light brown flint, which is covered by mosaic-like white spots, the core is preserved on one part, the other is the working edge, the traces of usage are visible, 9×8 cm.

Sources: published for the first time.

82. ხელსაფქვავი

ხელვაჩაური, სოფ. მახვილაური, ძვ.წ. VII–VI ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

ბაზალტის ქვა, დიდი ზომის, ბრტყელი, ნაწილობრივ დაზიანებული, ეტყობა გამოყენების კვალი.

ლიტერატურა: ქვეყნდება პირველად.

82. THE HAND-MILL

KHELVACHAURI, THE MAKHVILAURI VILLAGE, THE 7TH -6TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

The basalt stone, large, flat, partly damaged, the traces of usage are visible.

Sources: published for the first time.

83. საცეცხლური

ხელვაჩაური, სოფ. მახვილაური, ძვ.წ. VII–VI ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

რიყის დიდი ზომის ქვა, ცენტრალურ ნაწილში ნახვრეტია, ეტყობა გამოყენების კვალი, 16X10 სმ.

ლიტერატურა: ქვეყნდება პირველად.

83. THE CENSER

KHELVACHAURI, THE MAKHVILAURI VILLAGE, THE 7TH -6TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

A large cobble-stone, there is a hole is the central part, the traces of usage are visible, 16×10 cm.

Sources: published for the first time.

84. სანაყი

ხელვაჩაური, სოფ. მახვილაური, ძვ.წ. VII–VI ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

რიყის ქვა, დიდი ზომის, სოლისებრი მოყვანილობის, სამუშაო პირი დაბლაგვებულია, ეტყობა გამოყენების კვალი, 22X7,5 სმ.

ლიტერატურა: ქვეყნდება პირველად.

84. THE HAND-GRIND

KHELVACHAURI, THE MAKHVILAURI VILLAGE, THE 7TH-6TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

A large cobble-stone, wedge-like shape, the working edge is blunted, the traces of usage are visible, 22×7,5 cm.

Sources: published for the first time.

85. სალესი (3 ც.)

ხელვაჩაური, სოფ. მახვილაური, ძვ.წ. VII–VI ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

წაგრძელებული ფორმის, ერთ-ერთი პატარა ზომისაა, ოთხწახნაგა, გაპრიალებულია, ყველა მათგანს ემჩნევა ხანგრძლივი გამოყენების კვალი.

ლიტერატურა: ქვეყნდება პირველად.

85. THE WHETSTONE (3 PIECES)

KHELVACHAURI, THE MAKHVILAURI VILLAGE, THE 7TH -6TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Elongated shape, one of them is small, four-flanked, polished, all of them have the traces of long usage are visible.

Sources: published for the first time.

86. კვირისტავი

ხელვაჩაური, სოფ. მახვილაური, ძვ.წ. VII–VI ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

ქვა, მონაცისფრო ფერის, ზედაპირი ოდნავ მომრგვალებულია, ქვედა – ბრტყელი, ცენტრალურ ნაწილს მიუყვება ნახვრეტი, დიამ. 5.5 სმ.

ლიტერატურა: გოგიტიძე, 1982, 32/11.

86. THE SPINDLE-WEIGHT

KHELVACHAURI, THE MAKHVILAURI VILLAGE, THE 7TH-6TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Stone, grayish, the surface is a little rounded, the lower is flat, there is a hole in the central part, diameter 5.5 cm.

Sources: Gogitidze, 1982, 32/11.

87. საწაფები (47 ც.)

ხელვაჩაური, სოფ. მახვილაური, ძვ.წ. VII–VI ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

უმეტესად კვერცხისებრი და სფეროსებრი ფორმის, ცალი მხარე დაუმუშავებელია, მეორე გვერდზე გაკეთებულია ღრმა ამონაღარი, ეტყობა გამოყენების კვალი.

ლიტერატურა: გოგიტიძე, 1978, LVI/4.

87. SINKER (47 PIECES)

KHELVACHAURI, THE MAKHVILAURI VILLAGE, THE 7TH-6TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Mainly egg-like and spherical shapes, one side is not worked on, the other side has a deep notch on it, the traces of usage are visible.

Sources: Gogitidze, 1978, LVI/4.

88. საწაფები (6 ც.)

ხელვაჩაური, სოფ. მახვილაური, ძვ.წ. VII–VI ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

სხვადასხვა ზომისა და ფორმის, რიყის ბრტყელი ქვა, ორივე გვერდზე შუა ნაწილში აქვს ღრმა ამონაღარი.

ლიტერატურა: გოგიტიძე, 1978, LVI/5.

88.SINKER (6 PIECES)

KHELVACHAURI, THE MAKHVILAURI VILLAGE, THE 7TH-6TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

Different sizes and shapes, flat cobble-stones, they have a deep notch in the middle parts of the both sides.

Sources: Gogitidze, 1978, LVI/5.

89. თიხის ჭურჭლის ფრაგმენტები (4 ც.)

ჩაქვი, სოფ. ჩაისუბანი, ძვ.წ. VII–VI ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

კეცი ყავისფერი, უხეში, მსხვილი მინარევებით, თხელ-კედლიანი, მათგან სამი სადაა, ერთ-ერთზე შეინიშნება პარალელური ღარები.

ლიტერატურა: სურმანიძე, 2006, 199–201.

89. THE FRAGMENTS OF THE CLAY VESSELS (4 PIECES)

CHAQVI, THE CHASUBANI VILLAGE, THE 7TH -6TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

The ware is brown, rough, with thick admixtures, thin-walled, three of them are plain, there are parallel notches visible on one of them.

Sources: Surmanidze, 2006, 199-201

90. თიხის ჭურჭლის ძირი

ხელვაჩაური, სოფ. მახვილაური, ძვ.წ. VII–VI ათასწლეული

დაცულია ბათუმის არქეოლოგიურ მუზეუმში

კეცი ყავისფერი, მსხვილმარცვლოვანი, შერეულია ქვიშისა და არაგონიტის მინარევები, გამომწვარია მოშავო-მოყავისფროდ, ძირი მკვეთრად გამოყოფილია, მასიური ტანი გარეთკენ გაფართოებულია, სავარაუდოდ უნდა ეკუთვნოდეს მოზრდილ ქილისებრ ჭურჭელს, დიამ. 5,5 სმ.

ლიტერატურა: ქვეყნდება პირველად.

90. THE BOTTOM OF THE CLAY VESSEL

KHELVACHAURI, THE MAKHVILAURI VILLAGE, THE 7TH-6TH MILLENNIA BC

Stored at the Batumi Archaeological Museum

The ware is brown, thick-grained, with admixtures of sand and aragonite, burnt blackish-brownish, the bottom is clearly segregated, the massive body is widened on the outside, presumably, it was a part of a large jug-like vessel, diameter 5,5 cm.

Sources: published for the first time.

როგორც ექსპონირებული და მუზეუმის ფონდში დაცული მასალების მიხედვით მტკიცდება, გვიანმეზოლითისა და ნეოლითის ეპოქაში, ადრე დაწინაურებული ქვეყნების მსგავსად (შუა აზია, ანატოლია, მესოპოტამია, ბალკანეთი, ხმელთაშუაზღვისპირეთი და სხვ.) დასავლეთ ამიერკავკასიასა და მათ შორის აჭარაშიც სახეზეა უმნიშვნელოვანესი ძვრები რაც გამოიხატება მიმთვისებლური–შემგროვებლური მეურნეობიდან მწარმოებლურ მეურნეობაზე გადასვლაში. ჩვენს სინამდვილეში შესანიშნავი პირობები არსებობდა მიწათმოქმედების, მესაქონლეობის, ფეიქრობისა და მეთუნეობის ადრეული ფორმების წარმოშობისათვის. ამ პროცესებს თან მოჰყვა ეპოქალური ცვლილებები იარაღთა დამზადების ტექნოლოგიაში. მომზადდა პირობები ადრეული სამთო–მეტალურგიული ფორმების ჩასახვა–განვითარებისათვის.

As proved by the material, both exhibited and kept in the fund of the museum, there clearly were extremely important changes is west Georgia, including Ajara, during the Late Mesolithic and the Neolithic periods, as well as in the early advanced territories (Middle Asia, Anatolia, Mesopotamia, the Balkans, the Mediterranean sea area etc.). These changes were the transfer from the foraging economy to the producing one.

There were excellent conditions for the development of the early forms of agriculture, farming, sewing and pottery-making in our reality. The epochal changes in the technologies of tool-making accompanied this processes. The conditions for emerging and developing of the early forms of mining and metallurgy were ready.

ლიტერატურა:

1. **გრიგოლია გ.,** პირველყოფილი ადამიანის უძველესი ნაკვალევი აჭარაში, ბათუმის არქეოლოგიური მუზეუმის შრომები, II, ბათუმი, 2002, გვ. 5-10
2. **გოგიტიძე ს.,** სამხრეთ-აღმოსავლეთ შავიზღვისპირეთის ნეოლითური კულტურა, თბილისი, 1978
3. **გოგიტიძე ს.,** შემთხვევით აღმოჩენილი ქვის ხანის მასალები აჭარისწყლის ხეობიდან, სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოს ძეგლები, VIII, თბილისი, 1979, გვ. 16-31
4. **გოგიტიძე ს.,** მახვილაურის ნეოლითურ ნამოსახლარეზე 1979 წ. წარმოებული არქეოლოგიური გათხრების ძირითადი შედეგები, სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოს ძეგლები, XI, თბილისი, 1982, გვ. 19-43
5. **გოგიტიძე ს.,** მახვილაურის ნამოსახლარზე 1982-1983 წწ. ჩატარებული არქეოლოგიური კვლევა-ძიების ანგარიში, სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოს ძეგლები, XVII, თბილისი, 1988, გვ. 3-24
6. **გოგიტიძე ს.,** კინტრიშის ხეობის ქვის ხანის არქეოლოგიური ძეგლები (ქობულეთის ადრენეოლითური ნამოსახლარი), ბათუმი, 2008
7. **Сурманидзе Н.,** Памятники неолита в Чаквисцкальском ущелье, Международная научная конференция ,,Археология, этнология, фольклористика Кавказа", Батуми, 2006, с. 199-201.

Literature:

1. **Grigolia G.,** ,,The oldest traces of the primeval man in Ajara", the works of the Batumi Archaeological Museum, II, Batumi, 2002, pages 5-10
2. **Gogitidze S.,** The Neolithic Culture of the South-East of the Black Sea Coast, Tbilisi, 1978
3. **Gogitidze S.,** New stone age materials from Acharistskali gorge discovered by accidental ways, The Sites of the South-West Georgia, VIII, Tbilisi, pages 16-31
4. **Gogitidze S.,** The Main Results of the Archaeological Excavations, held on the Neolithic Dwelling of Makhvilauri in 1979, The sites of the South-West Georgia, XI, Tbilisi, 1982, pages 19-43
5. **Gogitidze S.,** The Report of the Archaeological Research, held in 1982-1983 on the Makhvilauri Dwelling, The Sites of the South-West Georgia, XVII, Tbilisi, 1988, pages 3-24
6. **Gogitidze S.,** The Archaeological Sites of the Stone Age in the Kintrishi Valley (The Early Neolithic Dwelling in Kobuleti), Batumi, 2008
7. **Surmanidze N.,** Neolithic sites from Chaqvistskali gorge, International scientific conference ,,Archaeology, Ethnology and study of Folklore from Caucasus», Batumi, 2006, pages 199-201